

ZPRÁVA ECRI ČESKÁ REPUBLIKA

(Šestý monitorovací cyklus)

Schváleno 1. října 2020
Zveřejněno 8 prosince 2020

Tento dokument je překlad. V případě pochybností, nahlédněte do původních verzí v anglickém nebo francouzském jazyce.

OBSAH

PŘEDMLUVA	5
SHRnutí	7
ZJIŠTĚNÍ A DOPORUČENÍ	9
I. SKUTEČNÁ ROVNOST V PŘÍSTUPU K PRÁVŮM	9
A. ORGÁNY PROSAZUJÍCÍ ROVNOST	9
B. INKLUZIVNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	9
C. NELEGÁLNĚ PŘÍTOMNÍ MIGRANTI.....	10
D. ROVNOST LGBTI OSOB	11
II. NENÁVISTNÉ VERBÁLNÍ PROJEVY A NÁSILÍ MOTIVOVANÉ NENÁVISTÍ. 12	
A. NENÁVISTNÉ VERBÁLNÍ PROJEVY.....	12
B. NENÁVISTÍ MOTIVOVANÉ NÁSILÍ.....	19
III. INTEGRACE A INKLUZE	20
A. MIGRANTI (VČETNĚ UPRCHLÍKŮ A OSOB POŽÍVAJÍCÍCH DOPLŇKOVÉ (PODPŮRNÉ) OCHRANY).....	20
B. ROMOVÉ	25
IV. OTÁZKY SPECIFICKÉ PRO ČESKOU REPUBLIKU	30
A. PROZATÍMNÍ DOPORUČENÍ	30
PROZATÍMNÍ DOPORUČENÍ	31
SEZNAM DOPORUČENÍ	33
BIBLIOGRAFIE	35

PŘEDMLUVA

Evropská komise proti rasismu a nesnášenlivosti (*European Commission against Racism and Intolerance – ECRI*), ustavená Radou Evropy, je nezávislý orgán monitorující oblast lidských práv, zaměřený zejména na otázky související s bojem proti rasismu, diskriminací (na základě "rasy", etnického původu či národnosti, barvy pleti, státní příslušnosti, vyznání, jazyka, sexuální orientace či genderové identity), xenofobie, antisemitismu a nesnášenlivosti. Je složený z nezávislých a nestranných členů, kteří jsou jmenováni na základě své morální autority a všeobecně uznávaných odborných znalostí v oblasti boje proti rasismu, xenofobii, antisemitismu a nesnášenlivosti.

V rámci svých statutárních aktivit ECRI sleduje situaci v každé zemi. Pro každý členský stát vypracovává rozbor situace v souvislosti s projevy rasismu a nesnášenlivosti a předkládá náměty a návrhy řešení zjištěných problémů.

Při monitorování situace ECRI postupuje vůči jednotlivým členským státům podle stejných principů. Práce probíhá v pětiletých cyklech. Zprávy z prvního cyklu byly dokončeny v roce 1998, z druhého cyklu koncem roku 2002, z třetího cyklu v roce 2007, ze čtvrtého cyklu v roce 2014 a z pátého cyklu koncem roku 2019. Práce na šestém cyklu započala koncem roku 2018.

K pracovním metodám přípravy zprávy patří analýza dokumentů, návštěva daného státu a poté důvěrný dialog vedený se státními orgány.

Zprávy ECRI nejsou výsledkem šetření nebo svědeckých výpovědí. Jedná se o rozbor, které vycházejí z obsáhlých informací nashromážděných z nejširší škály pramenů. Studie dokumentů se opírají o velký počet národních i mezinárodních písemných materiálů. Návštěva *in situ* poskytuje příležitost setkat se zainteresovanými subjekty (vládními i nevládními) s cílem získat podrobné informace. Proces důvěrného dialogu se státními orgány dovoluje těmto orgánům komentovat návrh zprávy, pokud to považují za nezbytné, s cílem opravit případné faktické omyly, které by se mohly ve zprávě vyskytnout. Pokud si to státní orgány přejí, mohou si na závěr dialogu vymínit, že jejich stanoviska budou uvedena formou příloh ke konečné zprávě ECRI.

Šesté kolo monitorovacích zpráv se zaměřuje na témata, jež jsou společná všem členským státům: (1) reálnou rovnost a možnost uplatnění svých práv, (2) projevy nenávisti a násilí motivované nenávistí a (3) integraci a inkluzi, jakož i také další témata, která jsou specifická pro každý stát.

V rámci šestého monitorovacího cyklu je opět požadována prioritní implementace dvou konkrétních doporučení vybraných z těch, které uvádí zpráva. Nejpozději do dvou let po zveřejnění této zprávy zahájí ECRI proces průběžného monitoringu zaměřeného na naplnění těchto specifických doporučení.

Následující zpráva byla vypracována ECRI, která za ni nese plnou zodpovědnost. Zahrnuje období do 2. července 2020; vývoj po tomto datu v následující analýze není zachycen a při ormulování v ní obsažených závěrů a návrhů na něj není brán zřetel.

SHRNUTÍ

Od 16. června, kdy ECRI schválila pátou zprávu o České republice, bylo v řadě oblastí dosaženo pokroku.

V České republice existuje pro oblast rovného zacházení a boje proti diskriminaci nezávislá instituce veřejného ochránce práv (ombudsmana). Jeho mandát a kompetence pokrývají řadu aspektů doporučených ECRI, a to i v jejím GPR č. 2 (Všeobecné politické doporučení VPD). Ombudsman nadále usilovně prosazuje principy rovnosti a boje proti rasismu.

V oblasti inkluzivního vzdělávání ECRI zaznamenala slibný přístup např. v základní škole v Trmicích (Ústí and Labem), kde žáci i personál tvoří smíšenou skupinu romského i neromského původu. Tato škola přijala princip inkluze škola za svůj a na diverzitě si vybudovala svou pověst a značku, jež přitahuje zapálené učitele a získala si důvěru místních obyvatel i rodičů.

Orgány veřejné moci Orgány mají v úmyslu provést důkladnou analýzu mezer v legislativě upravující oblasti, ve kterých registrované páry stejného pohlaví stále nemají zajištěnu právní rovnost s cílem odpovídajícím způsobem připravit novelizaci příslušných zákonů.

Orgány přijaly různá opatření v rámci boje proti zločinům z nenávisťi, včetně školení pro pracovníky donucovacích orgánů a zavedení rozsáhlé HateFree kampaně. V souvislosti s bojem proti nenávisťi vůči Romům bylo místo bývalého koncentračního tábora v Letech přeměněno na dokumentační a vzdělávací středisko genocidy Romů za druhé světové války.

České orgány orgány dale zdokonalily Státní integrační program, jehož prostřednictvím poskytují pomoc uprchlíkům a osobám požívajícím doplňkovou ochranu formou Individuálních integračních plánů.

Za účelem podpory lepší integrace a inkluze Romů zahájila Rada vlády pro záležitosti romské komunity přípravu nové strategie integrace Romů na období 2021 až 2030. Vládní Agentura pro sociální začleňování nadále poskytuje podporu zainteresovaným obcím za účelem zlepšení situace sociálně vyloučených lokalit, které jsou obývány velkým počtem Romů. Příkladem konstruktivní spolupráce mezi touto agenturou a místními orgány orgány je obec Janov v Litvínově.

ECRI vítá tento pozitivní vývoj v České republice. Navzdory dosaženému pokroku však existují určité problémy, které vzbuzují znepokojení.

V případech obvinění z diskriminace v soukromém sektoru nejsou příslušné soukromé subjekty ze zákona povinny spolupracovat ani poskytovat důkazy. Kancelář veřejného ochránce práv navíc nemůže nezávisle překládat případy před soudy. Ve srovnání s revidovaným VPD č.2 přetrvávají i další mezery.

Úroveň, na níž jednotlivé školy uplatňují inkluzivní vzdělávání a naplňují jeho základní principy a hodnoty, závisí do značné míry na místní školské správě.

Transgenderové osoby, kteří si přejí oficiálně změnit jméno a přihlásit se k jinému pohlaví, musí podstoupit sterilizaci a změnu pohlaví.

Státní orgány neprovedly ani nezačaly žádný průzkum s cílem zjistit, zda jsou osoby LGBTI v celostátním měřítku diskriminovány. Česká republika navíc stále nemá národní strategii ve vztahu k LGBTI osobám ani akční plán, který by se komplexně zabýval otázkami diskriminace a nesnášenlivosti vůči těmto osobám.

Rasistické a nenávislné projevy vůči LGBTI osobám vyvolávají obavy. Politici na vysoké úrovni nedostatečně odsuzují nenávislné komentáře zejména vůči muslimům, žadatelům o azyl a Romům.

Situace Romů v oblasti vzdělávání, zaměstnanosti, bydlení a zdraví je stále velmi problematická. Ve školách a v oblasti bydlení nadále dochází k faktické segregaci. Orgány neshromažďují dostatečně komplexní údaje o rovném postavení Romů týkající se inkluze a integrace. V oblasti vzdělávání a bydlení se klade důraz zejména na úlohu obcí a v důsledku toho je situace poznamenána širokou škálou různých přístupů a postupů v rámci státu k začleňování Romů. k začleňování Romů velmi různorodé postoje a praxe.

ECRI v této zprávě vyzývá české orgány, aby přijaly další opatření v řadě oblastí, a předkládá řadu doporučení včetně následujících:

ECRI doporučuje, aby státní orgány upravily příslušné právní předpisy tak, aby mandát a pravomoci veřejného ochránce práv byly plně v souladu s VPD 2 ECRI. Měly by zejména rozšířit

oblasti šetření a získávání důkazů na soukromý sektor; a udělit veřejnému ochránci práv právo zahájit soudní řízení.

Orgány by měly zajistit další školení pro učitele v otázkách inkluzivního vzdělávání, lidských práv a tolerance a těsněji spolupracovat s místními školskými orgány a správami, aby tato školení byla v celé zemi rozložena rovnoměrně.

ECRI důrazně doporučuje, aby v souladu s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva a příslušným rozhodnutím Evropského výboru pro sociální práva byla novelizována zákonná ustanovení upravující postupy pro uznávání pohlaví a změnu pohlaví za účelem odstranění požadavku, podle kterého osoby žádající o uznání jiného pohlaví, než ve kterém byly původně registrovány, musí podstoupit sterilizaci jako předběžnou podmínku pro právní uznání.

ECRI doporučuje, aby veřejné orgány orgány spolu s příslušnými organizacemi občanské společnosti, včetně skupin LGBTI, vypracovaly národní strategii pro identifikaci a řešení problémů spojených s nesnášenlivostí a diskriminací vůči LGBTI osobám. *

ECRI doporučuje, aby orgány orgány zahájily další kampaně proti nenávisti pro širokou veřejnost proti nenávisti. ECRI rovněž doporučuje, aby orgány důrazně podporovaly veškeré osoby zastávající veřejnou funkci, aby se zdržely užívání rasistických projevů a projevů nenávisti vůči LGBTI osobám, a tyto tyto projevy odsuzovaly.

ECRI doporučuje, aby orgány orgány zajistily ukončení veškerých forem faktické segregace, která postihuje romské děti ve školách.*

ECRI doporučuje, aby orgány rozšířily a zdokonalily a zlepšily svá opatření pro integraci a začleňování Romů, mimo jiné shromažďováním komplexních a podle pohlaví rozlišených údajů týkajících se Romů v oblasti vzdělávání, zaměstnanosti, bydlení a zdraví. Shromažďování údajů by mělo respektovat zásady informovaného souhlasu, sebeidentifikace, tajnosti a výlučného využívání za účelem podpory rovnosti Romů.

* Toto doporučení bude předmětem průběžného sledování ze strany ECRI nejpozději dva roky po zveřejnění této zprávy.

ZJIŠTĚNÍ A DOPORUČENÍ

I. SKUTEČNÁ ROVNOST V PŘÍSTUPU K PRÁVŮM

A. Orgány prosazující rovnost

1. Nezávislým orgánem pro prosazování rovného zacházení a potírání diskriminace v České republice je veřejný ochránce práv (ombudsman). Úřad byl zřízen zákonem v roce 1999. Na základě tzv. antidiskriminačního zákona z roku 2009 se stal národním tělesem pro rovné zacházení a ochrany před diskriminací. Mandát a pravomoci úřadu veřejného obhájce pokrývají mnoho aspektů doporučených ECRI, včetně jeho VPD č. 2. Některé oblasti však pokryty nejsou a mezery přetrvávají.
2. Vzdor předchozímu doporučení ECRI¹ může veřejný ochránce práv provádět šetření pouze ve vztahu k činnosti konkrétních² orgánů a jiných veřejných institucí. Pokud jde o tvrzenou diskriminaci v soukromém sektoru, veřejný ochránce práv může pouze požadovat vyjádření od příslušných soukromých subjektů, které však nejsou povinny spolupracovat a reagovat na jeho žádost nebo poskytnout důkazy³. Úřad také nevyužívá přímo smírčího řízení, ačkoli v praxi v některých případech diskriminace působil jak prostředník mezi dotčenými stranami.
3. Veřejný ochránce může vydat zprávu shrnující jeho zjištění, která ovšem nemá povahu autoritativního rozhodnutí. Dále nemůže nezávisle z vlastní iniciativy předkládat případy před soudy, a to ani jako zástupce oběti, navzdory předchozímu doporučení ECRI⁴. Veřejný ochránce stále⁵ nemá výslovný mandát ke zvyšování povědomí o otázkách diskriminace, přestože mu to nebrání v jeho aktivitách v tomto smyslu. ECRI rovněž konstatuje, že nebylo realizováno jeho předchozí doporučení novelizovat zákon o veřejném ochránci práv s cílem zabránit konfliktům mezi osobou ombudsmana a jeho zástupcem.⁶
4. ECRI doporučuje, aby české orgány novelizovaly příslušné právní předpisy tak, aby mandát a pravomoci veřejného ochránce práv byly plně v souladu s GPR 2 ECRI. Měly by zejména rozšířit oblasti šetření a získávání důkazů na soukromý sektor; a udělit veřejnému obhájci právo na zahájení soudní řízení. ECRI rovněž opakuje své doporučení, aby byl zákon o veřejném ochránci práv novelizován tak, aby se zabránilo konfliktům mezi veřejným ochráncem práv a jeho zástupcem.

B. Inkluzivní vzdělávání

5. České orgány informovaly ECRI o řadě iniciativ na podporu inkluzivního vzdělávání. Nicméně realizace inkluzivního vzdělávání působí, že tento koncept je chápán především jako začlenění dětí se zdravotním postižením do běžného vzdělávání. I když se jedná o důležitou oblast, ECRI na ní odkazuje ve specifickém kontextu rasismu a nesnášenlivosti, jak je uvedeno v jeho všeobecném politickém doporučení (GPR) č. 10 o boji proti rasismu a rasové diskriminaci ve školním vzdělávání a jeho prostřednictvím.

¹ ECRI 2015: § 25.

² Jak je konkrétně uvedeno v článku 1(2) Antidiskriminačního zákona

³ Viz ECRI 2015: § 22; a ECRI GPR č. 2: § 21.

⁴ ECRI 2015: §§ 22 a 25. Viz též ECRI GPR č. 2: §§ 10(b) a 14. – Určité výjimky se uplatňují ve vztahu k Ústavnímu soudu

⁵ Viz ECRI 2015: § 23 a GPR č. 2: § 13(e). – srv. Zákon o veřejném ochránci práv, § 21b, který zmiňuje provádění výzkumu, zveřejňování zpráv a vydávání doporučení týkajících se otázek souvisejících s diskriminací. Zvyšování povědomí však není výslovně uvedeno (viz ECRI GPR č. 2: § 13).

⁶ ECRI 2015: §§ 116-117.

6. O začlenění romských dětí do vzdělávání bude pojednáno v oddíle I.3 této zprávy. Pokud se však jedná o o inkluzivní vzdělávání, ECRI by ráda poukázala na slibnou praxi základní školy Trmice v Ústí nad Labem, která má smíšenou skupinu žáků a zaměstnanců z romského i neromského prostředí. Škola již řadu let úspěšně uplatňuje myšlenku inkluze a na diverzitě postavila svou pověst, diverzitu, což k ní přitahuje zapálené učitele, získává důvěru komunity i rodičů a umožňuje vést konstruktivní dialog s příslušnými orgány.
7. Orgány informovaly ECRI o skutečnosti, že učební osnovy obsahují určitá témata související s lidskými právy, tolerancí a demokracií. Ovšem míra a způsob, jak se k této výuce přistoupí, záleží na každé jednotlivé škole. Existují sice prostředky, jak školy v tomto ohledu podpořit, jako například specializované výukové materiály či školení na téma inkluzivního vzdělávání, avšak ty se jeví spíše jako omezené. Školy navíc nejsou hodnoceny podle činnosti v této oblasti, a nelze uplatnit ani sankce ani podporu formou supervize vůči těm, kteří se těmto tématům nevěnují adekvátně či vůbec. Pro učitele je sice k dispozici interkulturní školení, které ovšem není poskytováno komplexním způsobem. V důsledku toho úroveň inkluzivního vzdělávání a vyjadřování jeho základních principů a hodnot do značné míry na místních školských úřadech.
8. ECRI doporučuje, aby v otázkách inkluzivního vzdělávání, lidských práv a tolerance orgány poskytovaly učitelům další odbornou přípravu, a aby těsněji spolupracovaly s místními školskými orgány a administrativními pracovníky tak, aby tato odborná příprava byla v celé zemi zavedena rovnoměrně. Orgány by dále měly identifikovat případy dobré praxe a snažit se o jejich napodobování, a to orgány s využitím všeobecného politického doporučení ECRI č. 10 o boji proti rasismu a rasové diskriminaci ve školním vzdělávání a jeho prostřednictvím.
9. Nejvyšší soud potvrdil stanovisko veřejné ochránkyně týkajícího se nařízení školního řádu Střední zdravotnické školy v Praze, které zakazovalo nošení pokrývky hlavy. V tomto případě nemohla na škole studovat muslimská dívka somálského původu a veřejná ochránkyně dospěla k závěru, že toto nařízení je nepřímou diskriminací na základě náboženského přesvědčení. Nejvyšší soud rozhodl, že zákaz týkající se náboženské pokrývky hlavy nošené během teoretických kurzů na této škole nesleduje žádný legitimní cíl.⁷

C. Nelegálně přítomní migranti

10. V České republice neexistují žádné oficiální údaje ani odhady celkového počtu nelegálně přítomných migrantů. Podle orgánů bylo v roce 2018 identifikováno 4 653 osob pobývajících v zemi bez jakékoli formy povolení, podle odhadů je však mnohem víc těchto osob, o nichž orgány nemají žádné informace. Přestože nelegálně přítomní migranti nemají přístup k většině sociálních dávek, mohli by podle příslušných úřadů uplatnit nárok na dávky aplikovatelné na v "situaci hmotné nouze". Nadto, i když se tato skupina osob nemůže podílet na systému veřejného zdravotního pojištění, mají přístup k základní nezbytné zdravotní péči. Podle úřadů jde také o situace, kdy by nemocnice neregistrovaly ani nenahlašovaly imigrační status pacienta obdobně jako integrační centra (pro více informací viz oddíl III.1) nehlásí osoby, které nemají povolení k pobytu, ačkoli mnoho nabízených služeb, jako jsou jazykové kurzy nebo jiné vzdělávání, není této skupině oficiálně k dispozici.⁸

⁷Veřejný ochránce práv (ombudsman) (9.3.2020), Ve dvou případech Nejvyšší soud potvrdil předchozí právní stanovisko ochránce.

⁸V případě, že by něčí ekonomická a sociální situace vedla k vážné zdravotní újmě, může být poskytnuta zvláštní okamžitá pomoc až do osobního limitu (např. 2 490 Kč pro dospělé a 1 970-2 270 Kč pro děti měsíčně).

11. Pokud jde o školní docházku, že situace nelegálně přítomných migrujících dětí působí, že závisí na správě jednotlivých škol, a to i vzhledem k tomu, že školy jsou v kompetenci místních orgánů. Vnitrostátní orgány si pro tyto případy nebyly vědomy žádných zvláštních pravidel a neměly o nich ani žádné statistické údaje. Informovaly však ECRI, že jsou si vědomy alespoň jednoho případu, kdy škola zapsala dítě bez povolení k pobytu. ECRI orgány důrazně vybízí, aby se touto záležitostí zabývaly a aby pro všechny příslušné orgány, a to i na místní úrovni, byly vypracovány pokyny ohledně obecného politického doporučení ECRI č. 16 o ochraně nelegálně přítomných migrantů před diskriminací.

D. Rovnost LGBTI osob

12. Česká republika zavedla registrované partnerství osob stejného pohlaví v roce 2006. Tento institut poskytl párům stejného pohlaví rovná práva v řadě důležitých sociálních a ekonomických oblastí, jako je daňový status a možnost dědit. Nicméně nadále existují určité právní nerovnosti, zejména v oblasti vlastnických práv (nemožnost společného jmění registrovaných partnerů, pouze právně složitější forma spoluvlastnictví) a vdovských důchodů nebo příspěvků (na které nemají právo). Orgány uvedly, že plánují provést komplexní analýzu legislativních mezer právě ve vztahu k oblastem, v nichž registrovaným párům stejného pohlaví dosud není přiznána právní rovnost, s cílem připravit adekvátní novelizace příslušných právních předpisů. ECRI je v tomto směru důrazně podporuje. Orgány však současně poukázaly na to, že nejsou ochotny uvažovat o zavedení manželství osob stejného pohlaví – což je klíčový požadavek české LGBTI komunity.
13. ECRI obdržela stížnosti od transgenderových osob na neuctivé postoje vůči nim ve zdravotnických zařízeních. Především kritizovaly příliš medicínský přístup k jejich situaci ze strany zdravotnického personálu. V důsledku toho mají transgenderové osoby často pocit, že jsou kvůli své genderové identitě považovány spíše za nemocné, než aby byly plně akceptovány. ECRI důrazně vybízí příslušné zdravotnické orgány, aby všem zdravotnickým pracovníkům připomněly, aby se k transgenderovým osobám a osobám LGBTI chovali vstřícněji, s nezbytnou důstojností a respektem k jejich genderové identitě, sexuální orientaci a sexuálním charakteristikám. ECRI dále v tomto ohledu odkazuje na neexistenci oficiálního výzkumu v této oblasti a na níže uvedené prioritní doporučení (viz § 18).
14. Za účelem oficiální změny jména a své sexuální identity, musí transgenderové osoby podstoupit změnu pohlaví a sterilizaci. Občanský zákoník (2014) v § 29 uvádí, že " Změna pohlaví člověka nastává chirurgickým zákrokem při současném znemožnění reprodukční funkce a přeměně pohlavních orgánů." ⁹. Podrobné lékařské postupy pro změnu pohlaví upravuje zákon o zvláštních zdravotnických službách (373/2011), který v § 21, odst. 1 uvádí, že " Změnou pohlaví transsexuálních pacientů se pro účely tohoto zákona rozumí provedení zdravotních výkonů, jejichž účelem je provedení změny pohlaví chirurgickým zákrokem při současném znemožnění reprodukční funkce." V této souvislosti ECRI připomíná úřadům nedávný rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve spojených věcech A. P., Garçon a Nicot v. Francie, v nichž Soudní dvůr rozhodl, že požadavek sterilizace je v rozporu s právem na respektování soukromého života (článek 8 EÚLP) ¹⁰. ECRI dále připomíná rozhodnutí Evropského výboru pro sociální práva týkající se stížnosti transgender Europe a ILGA-Europe v. Česká republika, ve kterém výbor shledal výše popsanou situaci v rozporu s článkem 11, § 1 Evropské sociální charty (1961). ¹¹

⁹ Občanský zákoník (2014), § 29 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník – Viz také: Evropský výbor pro sociální práva, Transgender Europe a ILGA-Europe v. Česká republika, (Stížnosti č. 117/2015/2015) (2018): §§ 18 a 45.

¹⁰ ECtHR, žaloby č. 79885/12, 52471/13 a 52596/13, rozsudek (6.4.2017).

¹¹ Evropský výbor pro sociální práva 2018: § 89. - Viz také: Usnesení Výboru ministrů Rady Evropy CM/ResChS(2018)9.

15. V souladu s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva a příslušným rozhodnutím Evropského výboru pro sociální práva ECRI důrazně doporučuje, aby ustanovení občanského zákoníku (2014) a zákona o zdravotních službách (373/2011), která upravují postupy pro uznání pohlaví a změnu pohlaví, byla novelizována ve smyslu odstranění požadavku, podle něž musí osoby žádající o uznání jiného pohlaví, než ve kterém byly původně registrovány, podstoupit sterilizaci jako podmínku pro jejich právní uznání. ..
16. V tomto monitorovacím cyklu se ECRI rovněž zabývá situací intersexuálů¹². Pokud jde o situaci intersexuálních dětí, ECRI byla českými orgány informována orgány, že takzvaná "pohlaví-normalizační" operace se u nově narozených intersexuálních dětí v Česku neprovádí. V této souvislosti stojí za pozornost, že úřad veřejného ochránce práv se touto otázkou v poslední době zabýval a plánuje brzy zveřejnit poradenské a informační brožury pro rodiče.
17. Orgány ECRI bylo příslušnými orgány informováno o tom, že neprovedly ani nezadaly žádný výzkum diskriminace osob LGBTI v České republice.. Některé nevládní organizace a akademičtí pracovníci se sice touto otázkou zabývali, vláda podobné aktivity ovšem nepodporovala, ani se na nich nijak nepodílela. V této souvislosti ECRI rovněž konstatuje, že Česká republika stále nemá národní strategii nebo akční plán, jenž by se komplexně zabýval otázkami diskriminace a nesnášenlivosti vůči osobám LGBTI. V roce 2009 vláda zřídila pracovní skupinu pro otázky související s LGBT osobami, kterou tvořili zástupci příslušných ministerstev a nevládních organizací¹³. Schůze se však konaly nepravidelně a v posledních letech tato pracovní skupina nebyla již vůbec aktivní. V důsledku toho již neexistuje spolehlivý koordinační mechanismus, který by sdružoval orgány a organizace LGBTI.
18. ECRI doporučuje, aby orgány . jako prioritní otázku - společně s příslušnými organizacemi občanské společnosti, včetně skupin LGBTI, vypracovaly národní strategii pro identifikování a řešení problému souvisejících s nesnášenlivostí a diskriminací osob LGBTI.

II. *NENÁVISTNÉ VERBÁLNÍ PROJEVY A NÁSILÍ MOTIVOVANÉ NENÁVISTÍ*

A. **Nenávistné verbální projevy¹⁴**

19. Česká republika shromažďuje údaje o trestných činech spáchaných z nenávisti (tzv. předsudečné trestné činy)¹⁵, včetně nenávistných projevů¹⁶. Vnitrostátními orgány odpovědnými za shromažďování těchto údajů jsou policie a ministerstvo spravedlnosti, které poskytují údaje státnímu zastupitelství. Policie při registraci trestných činů z nenávisti používá dva formuláře, formulář o oznámení incidentu a formulář o pachatelích. Pokud je přítomen nenávistný motiv i, policisté jej do formuláře uvedou. Údaje shromážděné policií jsou zpracovávány v Evidenčně-

¹² Osoby narozené s chromozomálními, hormonálními nebo anatomickými vlastnostmi, které neodpovídají přísným lékařským definicím mužů nebo žen. (EU FRA 2015: 2.)

¹³ Výbor pro sexuální menšiny v Radě vlády pro lidská práva (viz: ECRI 2015: § 130).

¹⁴ Podle GPR 15 ECRI o boji proti nenávistným projevům se "nenávistnými projevy" rozumí obhajoba, propagace nebo podněcování v jakékoli formě, očeňování, nenávist nebo hanobení osoby nebo skupiny osob, jakož i jakékoli obtěžování, urážky, negativní stereotypy, stigmatizace nebo ohrožení této osoby nebo skupiny osob a zdůvodňování všech předchozích typů projevů v na základě "rasy", barvy pleti, původu, národnostního nebo etnického původu, věku, zdravotního postižení, jazyka, náboženského vyznání nebo přesvědčení, pohlaví, genderové příslušnosti, genderové identity, sexuální orientace a jiných osobních charakteristik nebo postavení.

¹⁵ V této zprávě je trestný čin z nenávisti chápán jako jakýkoli trestný čin motivovaný nenávistí nebo předsudky na základě "rasy", barvy pleti, jazyka, náboženského vyznání, občanství, národnostní nebo etnického původu, sexuální orientace nebo genderové identity, ať už skutečné nebo předpokládané (tzv. předsudečné trestné činy) Další informace o pojmu trestné činy z nenávisti naleznete <http://hatecrime.osce.org/what-hate-crime>.

¹⁶ OBSE-ODIHR 2017. ODIHR podotýká, že Česká republika neinformovala o případech trestných činů spáchaných z nenávisti odděleně od případů nenávistných verbálních projevů a/nebo diskriminace, přičemž posledně uvedené nezakládají trestní odpovědnost.

statistickém systému kriminality Policejního prezidia, ESSK, který umožňuje rozčlenění údajů o trestné činnosti podle chráněných kritérií. Údaje jsou každoročně zveřejňovány ve zprávě o extremismu, kterou připravuje odbor bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra. ECRI konstatuje, že systémy pro shromažďování údajů používané těmito orgány, nejsou stále kompatibilní. Zatímco informace shromážděné policií jsou zaznamenávány podle toho, kdy byl trestný čin spáchán, informace poskytnuté Ministerstvem spravedlnosti jsou registrovány podle časového rámce trestního řízení. Orgány tento problém přiznávají a informovaly ECRI o pracovní skupině sestavené z odborníků z příslušných ministerstev, policie, Nejvyššího státního zastupitelství a dalších subjektů, která v současné době pracuje na jednotné databázi trestných činů spáchaných z nenávisti, jež má být uvedena do provozu v roce 2020. ECRI toto úsilí vítá a důrazně podporuje české orgány v dokončení této činnosti..

20. V roce 2017 policie evidovala více než 50 případů trestně sankcionovatelných nenávistných verbálních projevů, z nichž 20 představovalo výhrůžky násilím (v letech 2016 i 2015 bylo takových hrozeb 17, a v roce 2014 12), 21 bylo registrováno jako hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny (17 v roce 2016, 16 v roce 2015 a 27 v roce 2014) a 15 bylo klasifikováno jako podněcování k nenávisti vůči skupině lidí nebo potlačování jejich práv a svobod (9 v roce 2016 13 v roce 2015 a 18 v roce 2014)¹⁷. Ve všech třech kategoriích se počet případů v roce 2018 zvýšil, a to na 29, 36 a 25 případů¹⁸. Takový rychlý nárůst na celkem 90 případů je ve srovnání se 43 případy za rok 2016 alarmující.
21. Kromě toho je třeba poznamenat, že formy nenávistných projevů, které nejsou sankcionovatelné trestním právem, orgány vůbec neregistrují. Organizace občanské společnosti se příležitostně snaží analyzovat situace, v nichž se jedná o nenávistné projevy, které nepodléhají trestní sanckci, avšak schází jim schopnost tak činit komplexně a soustavně. .
22. ECRI doporučuje, aby orgány podporovaly organizace občanské společnosti a spolupracovaly s nimi s cílem aktivně sledovat a hlásit trestné i jiné formy rasistických a nenávistných projevů namířených proti LGBTI osobám.
23. Skupinami nejvíce postiženými rasistickými nenávistnými projevy v České republice jsou muslimové a Romové. Řada partnerů z občanské společnosti informovala ECRI, že od její poslední zprávy, nahradili Romy - jako dříve skupinu nejvíce postiženou nenávistnými projevy - nové hlavní cíle veřejných projevů rasismu: muslimové a migranti. Tato nenávist se nezrodila náhle, ale vycházela z již dříve existujících předsudků. Již ze studie Eurobarometru z roku 2015 vyplývá, že nejvíce negativní postoje lidé zaujali vůči tomu, že by měli za kolegu muslima, přičemž jako přijatelné nebo alespoň indiferentní toto považovalo pouze 27 % respondentů. V této souvislosti je třeba uvést, že odhady počtu muslimů usazených v České republice jsou poměrně nízké. Podle sčítání lidu v roce 2011 představovali muslimové pouze 0,03 % populace a i vyšší odhady předpokládají pouze 0,2 % populace. Je třeba také poznamenat, že i když jsou protipřistěhovalecké nálady silné, jsou specifické pro určité skupiny. Přistěhovalci z většinově muslimských zemí jsou častým objektem nenávistných projevů. Oproti tomu přistěhovalci z Ukrajiny nebo Vietnamu (kteří spolu se Slováky tvoří tři největší skupiny přistěhovalců v České republice) nenávistné projevy takové intenzity zdaleka nezažívají. K těmto třem skupinám se obecně přistupuje s vysokou mírou tolerance.¹⁹

¹⁷ Zpráva o extremismu v České republice v roce 2017: 25. – Podle ministerstva vnitra nejsou pojmy "extremismus" a "trestné činy z nenávisti" totožné, ale vzájemně se doplňují (Zpráva o extremismu v České republice v roce 2017: 6).

¹⁸ Viz: <https://www.mvcr.cz/mvcren/article/documents-on-the-fight-against-extremism.aspx>.

¹⁹ Viz také: Evropská komise 2019a: Special Eurobarometr 493.

24. Nenávist vůči muslimům a některým skupinám přistěhovalců se v posledních pěti letech v České republice stále více prosazuje v mainstreamové politice. Co bylo v minulosti problémem radikálních krajních politických sfér, se přesunulo do běžného spektra politického diskurzu. Důvody tohoto trendu souvisejí mimo jiné s tím, jak mnoho Čechů vnímá muslimy a islám obecně, a toto vnímání bylo ovlivněno islamistickými teroristickými útoky a migrační krizí v roce 2015. Navzdory tomu, že Česká republika nebyla těmito událostmi zasažena, nízká míra ochoty akceptovat muslimy a migranty/uprchlíky převládá. Zatímco předchozí skupiny muslimských přistěhovalců, například ze socialistických arabských států v 70. až 80. letech²⁰ byly převážně sekulární, stejně jako uprchlíci z Bosny a Hercegoviny v 90. letech, a nesetkaly se s výraznou netolerancí, nábožensky založení muslimové (v České republice často považovaní za Arabů) se stávají terčem nenávistných projevů stále častěji. Tento nedávný trend poskytl volební platformu extremistickým stranám jako je Strana svobody a přímé demokracie (SPD), která spojuje otázku přistěhovalectví s údajnou islamizací a sleduje typickou populistickou strategii, kdy již tak silný protiimigrační postoj vlády země trumfuje ještě tvrdší rétorikou, včetně verbálních projevů nenávisti.
25. K projevům nenávisti, již SPD projevuje vůči muslimům, patří například příspěvek na Facebooku, který v lednu 2019 zveřejnil jeden z poslanců strany a který přirovnává muslimské migranty k invazivním druhům rostlin a živočichů, kterým by měl být zakázán vstup do Evropské unie.²¹ V roce 2018 okresní místopředseda SPD přirovnal muslimy ke kobyilkám a obvinil je, že ničí vše kolem sebe, ať jsou kdekoli.²² Strana také oznámila iniciativy k zákazu islámu jako "ne-náboženství".²³ SPD často zobrazuje muslimy jako teroristy. V roce 2018 však došlo k bizarnímu zvratu událostí, kdy zradikalizovaný 72letý příznivec SPD při dvou příležitostech ohrozil bezpečnost vlaků tím, že pokácel stromy, aby zablokoval železniční trať. Poté rozesílal falešné letáky, v nichž se prohlašoval za džihádistu.²⁴ Muž byl jakožto první pachatel teroristického útoku v České republice následně odsouzen k trestu odnětí svobody.²⁵
26. V České republice sílí trend xenofobního populismu, a přestože tradiční pravicoví extremisté a otevřeně násilné neonacistické skupiny jsou v současné době méně viditelné, neznamená to, že už neexistují. Xenofobní populisté se ukázali jako efektivnější pro polarizaci společnosti a často dokážou udávat tón celkové politické debatě o určitých tématech. Existuje několik případů takových skupin, které za tímto účelem využívají nenávistných projevů, zejména před všeobecnými volbami v říjnu 2017. Například zastřešující uskupení Blok proti islamizaci natočilo videoklip, v němž migranti v burkách a hidžábech napadají starší Češku a pak vtrhnou do budovy s nápisem "Výdej sociálních dávek" a paní nechávají bezmocně ležet na chodníku. Inscenovaný volební klip pak českým voličům říká, že "si můžete vybrat, zda dáte peníze našim dětem a seniorům nebo muslimům a Afričanům."²⁶ Dopad takové rétoriky může být zvláště nebezpečný, pokud ji mainstreamoví politici neodsuzují a nedistančují se od ní, ať již proto, že zastávají podobné názory, nebo se bojí ztráty hlasů.

²⁰ Evropská zpráva o islamofobii za rok 2018: 236.

²¹ Radio.cz / Ian Willoughby (17.8.2019).

²² European Islamophobia report 2018: 41.

²³ European Islamophobia report 2018: 236.

²⁴ European Islamophobia report 2018: 241.

²⁵ Podle úřadů existoval v České republice již dříve nejméně jeden případ osoby odsouzené za podporu a šíření terorismu.

²⁶ Deutsche Welle/ Qantara.de (18.10.2017).

27. Nenávist vůči muslimům lze nyní zaznamenat i v centru politického spektra.²⁷ Právě tato všudypřítomnost nenávisti je nebezpečná, neboť jde daleko za hranice tradičních stoupců extremistických skupin, ale může těmito názory zasáhnout i mnohem širší skupiny obyvatelstva. Tento efekt zesiluje skutečnost, že debata o muslimech a islámu je do značné míry provázána s debatou o migraci. V této souvislosti ECRI konstatuje, že česká vláda v rámci rozhodnutí EU o relokaci zaujala velmi silný postoj proti přijímání jakýchkoli žadatelů o azyl²⁸ (nakonec jich ČR přijala velmi malý počet). ECRI je zvláště znepokojena tím, že orgány na nejvyšší politické úrovni často nedokázaly odsoudit protimigrační a protimuslimská prohlášení.
28. Přestože se hlavní ohnisko rasistických nenávistných projevů přesunulo od nenávisti vůči Romům k protimuslimské a protipřistěhovalecké rétorice, veřejné projevy protiromského smýšlení se stále často vyskytují. To je patrné jak v politickém diskurzu, tak na sociálních médiích. ECRI také konstatuje, že protiromské nenávistné projevy se v žádném případě neomezují na radikální politické skupiny, jako je SPD nebo Strana národní demokracie (ND), ačkoli někteří jejich členové jsou původci těch nejhorších příkladů, jako například bývalý tajemník strany SPD, který v říjnu 2017 prohlásil, že Romové, Židé a homosexuálové by měli být zabíjeni.²⁹ Za tyto výroky byl následně okresním soudem v Praze odsouzen k ročnímu podmíněnému trestu odnětí svobody a pokutě 70 000 korun (2 700 EUR).³⁰ Funkcionáři SPD se také podíleli na popírání nebo zlehčování genocidy proti Romům během druhé světové války.³¹
29. Negativní stereotypy o Romech se objevují i na nejvyšší politické úrovni, jak se ukázalo v říjnu 2018, kdy prezident v souvislosti s komentářem k pracovní povinnosti za komunistické éry veřejně prohlásil, že fackování Romů, kteří nepracovali, byla "velmi humánní metoda".³² Několik kritiků pokazovalo na to, že podobné komentáře udržují staré stereotypy líčící Romy coby líné parazity.³³ V reakci na jeho komentáře mnoho Romů zveřejnilo na sociálních sítích vlastní fotografie, na kterých pracují, a žádají prezidenta, aby se omluvil. Odmítl s tím, že tyto obrazy reflektují pouze 10 % Romů, kteří skutečně pracují.³⁴ ECRI je hluboce znepokojena tímto výrazem protiromského smýšlení na nejvyšší politické úrovni v zemi.
30. ECRI byla informována představiteli židovské komunity, že se stále objevují antisemitské nenávistné projevy, nicméně, že v České republice antisemitismus silnou či obecně rozšířenou podporu nemá. V naprosté většině případů se jedná o on-line incidenty.. Provedená technická a lingvistická analýza ukazuje na to, že mnoho antisemitských on-line příspěvků pochází zřejmě ze zahraničí. To by však nemělo odvádět pozornost od skutečnosti, že antisemitské výrazy se vyskytují také na místní úrovni, zejména v souvislosti s popíráním holocaustu nebo jeho zkreslováním.. Nejvyšší soud potvrdil rozhodnutí okresního soudu v Jihlavě, který v březnu 2017 odsoudil předsedu ND k podmíněnému ročnímu trestu odnětí svobody za podněcování k nenávisti v antisemitských blozích. V jiném samostatném řízení byl pražským obvodním soudem odsouzen k podmíněnému

²⁷ Europeanism Islamophobia report 2018: 240.

²⁸ Soudní dvůr Evropské unie (2.4.2020); viz také: Prague Business Journal (28.8.2018). Soudní dvůr Evropské unie (2.4.2020); viz též: Prague Business Journal (28.8.2018).

²⁹ Romea.cz (17.12.2018).

³⁰ Romea.cz (11.4.2019).

³¹ Viz například: Romea.Cz (14.3.2019). - V roce 2015 Ústavní soud rozhodl, že rasistické nenávistné projevy člena parlamentu nepoživají imunity, pokud jsou zároveň zveřejněny.

³² ERRC 2018.

³³ ENAR 2019, Dimenze antigypsyismu v Evropě: 20.

³⁴ Agentura Reuters (7.10.2018).

dvouletému trestu odnětí svobody za podněcování k nenávisti, pomluvám a popírání genocidy.³⁵

31. Opakujícím se jevem jsou rovněž nenávistné verbální projevy z důvodu sexuální orientace nebo genderové identity. Podle údajů, které Česká republika oznámila Úřadu OBSE pro demokratické instituce a lidská práva (ODIHR), bylo v roce 2017 například takovou nenávistí motivováno šest trestných činů. Za rok 2018 nebyly v této kategorii hlášeny žádné případy, došlo ale k 120 případům s motivací nespécifikované předpojatosti. Skupiny občanské společnosti, které se setkaly s ECRI, poukázaly na to, v rámci LGBTI komunity převládá nedůvěra, pokud jde o oznamování trestných činů z nenávisti policii. V této souvislosti ECRI rovněž konstatuje, že důvody jako sexuální orientace, genderová identita a pohlavní znaky stále nejsou zahrnuty v seznamu motivací v oddílech 355 (hanobení) a 356 (podněcování k nenávisti) trestního zákoníku.³⁶ ECRI ve své předchozí zprávě příslušným orgánům doporučila, aby revidovaly trestní zákoník tak, aby tyto důvody výslovně uváděl (viz také oddíl II. B níže).³⁷ Kromě toho, jak je tomu i v případě mnoha dalších zranitelných skupin, absence specializovaných styčných úředníků v rámci policie představuje promarněnou příležitost k vybudování důvěry a řešení neoznamování těchto činů i (viz také § 37-38 níže)..
32. ECRI doporučuje, aby státní orgány změnilly trestní zákoník tak, aby do seznamu vyjmenovaných důvodů v oddílech 355 a 356 byly výslovně zahrnuty sexuální orientace, genderová identita a pohlavní znaky
33. Většina pozorovatelů se shodne, že nejúčinnějším prostředkem pro šíření rasové nenávisti je v současné době internet. Děje se tak prostřednictvím urážlivých a výhrůžných komentářů na adresu jednotlivců nebo skupin, tak šířením falešných zpráv ("fake news"), jež mají cílové skupiny zdiskreditovat. On-line nenávistné projevy se objevují zejména v diskusích a příspěvcích na sociálních sítích, do nichž jsou zapojeni i ti, kteří nebyli tradičně spojováni s extremistickými hnutími. Takové využívání on-line platform bylo zvláště výrazné i v souvislosti s protiimigračními kampaněmi v roce 2015. Na sociálních sítích byla například zveřejněna řada nenávistných komentářů v reakci na třídní fotografii prvňáků otištěnou v Teplickém deníku. Na obrázku byly české, romské, vietnamské a arabské děti. Mezi komentáři se údajně objevilo i "třída teroristů - ruční granát přijde vhod" a "postřílet je všechny".³⁸

Opatření přijatá orgány orgány

34. V letech 2015 až 2018 bylo za trestný čin nenávistných verbálních projevů stíháno celkem 386 osob. Ve stejném období bylo za tyto činy odsouzeno 249 osob. Mezi hlavní překážky pro stíhání a odsouzení podle příslušných orgánů patří omezené povědomí policistů o pojmu trestných činů z nenávisti a obecný nedostatek zkušeností se shromažďováním a posuzováním důkazů v podobných případech. V této souvislosti je často podceněna potřeba jednat rychle, zejména v případě nenávistných projevů na internetu. Například Státní zastupitelství v Českých Budějovicích zastavilo stíhání Martina Konvičky za podněcování k nenávisti vůči muslimům z toho důvodu, že orgány činné v trestním řízení nedokázaly zajistit včasné důkazy ze sociální sítě, kde Konvička údajně zveřejnil prohlášení vyzývající k vytvoření koncentračních táborů pro muslimy.³⁹

³⁵ Ministerstvo zahraničí USA 2019: 16.

³⁶ Viz také: ECRI 2015: §§ 122-123.

³⁷ ECRI 2015: § 123.

³⁸ Radio Praha International, Český rozhlas (13.11. (13 2017). – Orgány informovaly ECRI o tom, že někteří pachatelé byli za své výroky odsouzeni, ale žádné další podrobnosti nebyly poskytnuty.

³⁹ Romea.cz (15.8.2016).

35. Za účelem řešení výše uvedených problémů byla organizován školení pro pracovníky orgánů prosazujících právo orgány zaměřené na problematiku trestných činů z nenávisti. ECRI vítá zejména skutečnost, že tyto aktivity probíhaly také v součinnosti s příslušnými partnery, jako je OBSE/ODIHR a s občanskou společností. Z iniciativy Úřadu vlády ČR například v letech 2016 a 2017 proběhlo několik školení, které zahrnovaly odbornou přípravu 257 policistů a policejních mluvčích a přípravu materiálů sloužících policii jako vodítko týkající se identifikování trestných činů z nenávisti, reagování na ně a poskytování podpory obětem těchto trestných činů. Odbornou přípravu poskytla nevládní organizace In Iustitia, která se specializuje na boj proti trestným činům z nenávisti a nenávistným projevům.⁴⁰ V prosinci 2018 se navíc v Praze konal osvětový seminář OBSE/ODIHR pro širokou škálu odborníků, včetně 40 zaměstnanců státního zastupitelství, policie, Generální inspekce bezpečnostních sborů, Ministerstva vnitra a Ministerstva spravedlnosti a organizací občanské společnosti. Cílem bylo přijmout komplexní opatření proti trestným činům z nenávisti – mimo jiné účinnějším shromažďováním údajů, vyšetřováním a stíháním a podporou obětí.⁴¹ Podobné činnosti se mají uskutečnit i v roce 2020, včetně dalšího školení o trestných činech z nenávisti poskytovaném ODIHR.
36. Státní orgány navíc zřídily mezirezortní pracovní skupinu pro boj proti trestným činům z nenávisti, která spolupracuje s ODIHR, FRA a In Iustitia zejména na rozvoji metod při odhalování nenávistné motivace. In Iustitia již zorganizovala přednášky o trestných činech z nenávisti pro pražskou policii a podle státních orgánů se objevily návrhy na rozšíření této činnosti po celé republice. ECRI tuto myšlenku vřele podporuje a vybízí české orgány, aby ji realizovaly. Za účelem zvýšení koordinace mezi různými částmi policejních složek vytvořily orgány "výstražný systém" v rámci policie. Policie rovněž v roce 2017 analyzovala fungování již dříve existující internetové horké linky pro oznamování trestných činů z nenávisti a navrhla technické změny s cílem zvýšit její dostupnost a její celkovou účinnost.⁴² Podle orgánů bude horká linka obnovena v roce 2020. ECRI tuto skutečnost vítá a chtěla by být informována o tom, až bude horká linka opět v provozu.
37. ECRI konstatuje, že v současné době v rámci policie neexistují zaměstnanci, kteří by v rámci konkrétní komunity fungovali jako styční úředníci pro trestné činy z nenávisti a kteří by dokázali oslovit různé zranitelné skupiny. Existence těchto úředníků pomohla v mnoha státech vybudovat důvěru v policii mezi příslušníky zranitelných skupin, a tak se alespoň částečně pomohlo k řešení problému nedostatečného oznamování případů trestných činů z nenávisti. Je také politováníhodné, že v rámci policie neexistuje žádná komplexní politika kulturní diversity usilující o nábor více policistů z menšinových skupin.⁴³ Státní orgány Orgány poskytly informace o členech romské komunity, kteří pracují pro policii v oblasti prevence kriminality, ECRI ovšem konstatuje, že jejich úlohou je předcházet zločinům páchaným Romy, a nikoli těm, které jsou páchany *proti Romům*.
38. ECRI doporučuje, aby státní orgány činné v prosazování zákonnosti zintenzivnily boji proti rasistickým a nenávistným projevům vůči LGBTI osobám, a to zejména tím, že i) obnoví horkou linku pro trestné činy z nenávisti; ii) pověří konkrétní policisty funkcí komunitních styčných osob pro trestné činy z nenávisti s cílem oslovit zranitelné skupiny; iii) vypracují a realizují politiku diversity za účelem nábory co nejvíce policistů z menšinového prostředí; a iv) budou nadále

⁴⁰ Veřejná zpráva o ochraně práv o ochraně před diskriminací 2017.

⁴¹ OBSE/ODIHR (11.12.2018).

⁴² Veřejný ochránce práv 2017.

⁴³ Viz též UN CERD 2019: § 14.c.

organizovat a rozšiřovat školení policistů, státních zástupců a dalších úředníků činných v trestním řízení pro oblast trestných činů z nenávisti.

39. V rámci boje proti nenávisti a nenávistným projevům vůči Romům ECRI vítá probíhající projekt zřízení památníku romské genocidy v bývalém romském koncentračním táboře v Letech. Tím je rovněž implementováno doporučení ECRI z předchozí zprávy týkající se této otázky.⁴⁴ V roce 2017 dosáhla česká vláda dohody o odkupu s firmou, která vlastnila vepřín v sousedství areálu.⁴⁵ Předpokládá se, že se bývalý tábor stane prvním dokumentačním a vzdělávacím centrem se stálou expozicí o genocidě Romů během druhé světové války.⁴⁶ Vybudování památníku bude financováno z Norských grantů s odhadovanou investicí 1,5 milionů eur (asi 40 milionů korun). Financování pokrývá také provoz památníku do roku 2024, následně bude náklady hradit Ministerstvo kultury ČR.
40. Ve své předchozí zprávě (§ 35) ECRI rovněž důrazně doporučila, aby orgány přijaly opatření k zajištění toho, aby pojem "nepřízpůsobiví", odkazující na zranitelné skupiny, zejména Romy, nebyl používán v žádném oficiálním významu. i. Podle českých úřadů již tento termín státní zaměstnanci při výkonu svých povinností neužívají.
41. ECRI získala informaci, že Parlament České republiky, s cílem účinněji bojovat proti antisemitismu a zejména popírání holocaustu, přijal počátkem roku 2019 pracovní definici antisemitismu podle IHRA (*International Holocaust Remembrance Alliance, Mezinárodní aliance pro vzpomínku na holocaust*). ECRI byla informována, že české orgány orgány velmi podporují úsilí o potírání antisemitismu, a to i ve spolupráci s židovskou komunitou, což považuje za velmi chvályhodné. Ministerstvo školství však dosud nenavrhl komplexní opatření specifická pro určité oblasti, která – ačkoli ve školách probíhají jednotlivé aktivity, jako např. připomínka holocaustu či výuka o něm. í. Vzhledem k významu vzdělávacího sektoru pro prevenci a boj proti antisemitismu ECRI naléhavě žádá orgány, orgány, aby se zasadily o to, že příslušné ministerstvo navrhne a uskuteční účinná opatření, a to i ve spojení s bojem proti jiným formám rasismu.
42. České orgány orgány informovaly ECRI o různých kampaních, jež vedly na podporu tolerance (viz také oddíl II. B níže). Jedním z příkladů je projekt Media Workshop realizovaný ve školách v roce 2017. V interaktivním multimediálním prostředí žáci mohli vytvářet práce týkající se jinakostí, předsudky a stereotypy. Cílovými skupinami této aktivity byli Romové, muslimové, přistěhovalci i LGBTI osoby a další zranitelné skupiny.. Pro učitelé byly k dispozici pokyny a instruktážní video. Kampaň měla rozpočet téměř 40 milionů korun (1,5 milionu eur), a přestože již oficiálně skončila, některé obdobné aktivity pokračují. Přípravuje se zřejmě také nová navazující kampaň.
43. ECRI neobdržela žádné informace o akcích pořádaných českými orgány v rámci Mezinárodní dekády pro lidi afrického původu iniciovanou OSN. Tato mezinárodní kampaň může být užitečným nástrojem pro zvyšování kulturního povědomí a pro prevenci rasové nenávisti a nenávistných projevů při snaze účinněji předcházet protičernošskému rasismu.⁴⁷
44. ECRI doporučuje, aby ECRI doporučuje, aby orgány zahájily další kampaně proti nenávisti pro širokou veřejnost také využitím souvisejících iniciativ, jako je např. Mezinárodní dekáda pro lidi afrického původu. V této snaze by se orgány měly inspirovat obecným politickým doporučením ECRI č. 15 o boji proti nenávistným projevům. orgány

⁴⁴ ECRI 2015: § 120.

⁴⁵ Romea.cz (19.1.2018).

⁴⁶ Velvyslanectví USA v ČR (14.5.2018).

⁴⁷ See also CERD 2019: § 33.

45. Vysoce postavení politici a vládní představitelé mají v souvislosti s prevencí a bojem proti nenávislným projevům zvláštní odpovědnost. Nejen, že by se měli sami zdržet používání takové rétoriky, ale měli by ji také rozhodně odsoudit. Příklady odsouzení rasistických a/nebo nenávislných projevů proti LGBTI osobám ze strany některých politiků se sice objevily, ale jen sporadicky a v malém počtu. ECRI naléhavě vyzývá orgány, aby pomohly prosadit politickou kulturu, s níž lze ve veřejné sféře diskutovat o kontroverzních tématech způsobem, který nezasahuje do lidské důstojnosti. Proti nenávislným projevům je nezbytně nutné zaujmout rozhodný postoj zejména u osob zastávajících vysoké veřejné funkce.⁴⁸
46. ECRI doporučuje, aby orgány důrazně vedly všechny držitele veřejných úřadů k tomu, aby se zdrželi používání rasistických projevů a nenávislných projevů proti LGBTI osobám a takové projevy odsuzovali.

B. Nenávistí motivované násilí

47. Podle českých orgánů je počet případů rasově motivovaného násilí relativně nízký, a to i přes rostoucí nenávislné verbální projevy a nepřátelství vůči některým zranitelným skupinám. Databáze ministerstva vnitra v letech 2015, 2016 a 2017 zaznamenala 10 případů ročně a v roce 2018 čtyři případy. Většina z těchto incidentů, 25 během této doby, představovala rasově motivované ublížení na zdraví, osm se týkala případů rasově motivované škody na majetku a jeden případ rasově motivovaného vydírání. Nebyly zaznamenány žádné rasistické vraždy. Ve srovnání s lety 2013 a 2014 došlo ke snížení počtu případů (22, respektive 12 případů).
48. Mezi příklady rasistického násilí patří útok tří mužů, kteří byli zřejmě zapojeni do pravicové extremistické skupiny, na skupinu indických státních příslušníků ve městě Písek na konci července 2018. Jedna z obětí skončila v nemocnici se zraněními.⁴⁹ V dubnu 2019 muž a žena brutálně zaútočili na i několik romských dětí v Lipníku nad Bečvou. Čtrnáctiletý chlapec skončil v nemocnici s pohmožděnými zády a otřesem mozku a dvanáctiletá dívka měla pohmožděnou páteř a zlomený nos. Zraněna byla i druhá dívka.⁵⁰ V roce 2017 tři fotbaloví chuligáni v tramvaji v Praze napadli a zbili osobu afrického původu.⁵¹

Opatření přijatá státními orgány

49. V letech 2015 až 2018 bylo za rasistické násilí stíháno celkem 51 osob (v některých případech za činy, které byly spáchány před tímto obdobím) a bylo odsouzeno 37 osob. ECRI však konstatuje, že nejsou shromažďovány žádné údaje o případech násilí motivovaného vůči osobám LGBTI a o následných soudních opatřeních a výsledcích těchto případů. Sexuální orientace, genderová identita a pohlavní charakteristiky nejsou stále zahrnuty mezi důvody v § 352 trestního zákoníku (násilí vůči skupině osob nebo jednotlivci), jak doporučuje ECRI ve své předchozí zprávě.⁵²
50. ECRI opakuje své doporučení, aby státní orgány novelizovaly trestní zákoník tak, aby zahrnoval sexuální orientaci a genderovou identitu, jakož i pohlavní znaky, do seznamu důvodů obsažených v § 352 trestního zákoníku.
51. ECRI zaznamenala, že od posledního monitorovacího cyklu zaujala česká policie pevný postoj k prevenci protiromských protestů extremistických skupin v místech s vysokým počtem romských obyvatel nebo v jejich blízkosti. V předchozích letech

⁴⁸ Viz také CERD 2019: § 12.a.

⁴⁹ Romea.cz (6.9.2018).

⁵⁰ Romea.cz (4.4.2019).

⁵¹ Romea.cz (11.11.2018).

⁵² ECRI 2015: § 123.

se tyto protesty pravidelně zvrhly v masové násilí vůči členům romské komunity. ECRI vítá tento přístup a byla rovněž informována zástupci místní romské občanské společnosti, například v Janově (Litvínov), že důrazná opatření na prosazení zákona měla požadovaný účinek

52. Iniciativy orgánů týkající se zvyšování povědomí o prevenci a potírání rasistického násilí a násilí proti LGBTI osobám jsou do značné míry totožné s iniciativami, které mají zabránit nenávisným verbálním projevům. Většina iniciativ se týká nenávisli obecně. Vládní kampaň zaměřená na rasismus a nenávisli motivované násilí zahájena v roce 2014, byla zaměřena především na zlepšení povědomí o rasově motivovaném násilí a na podporu tolerance české společnosti ve vztahu menšinám. V rámci kampaně HateFree, kterou lze považovat za slibnou praxi, byly publikovány stovky článků, rozhovorů a reálných příběhů o situaci příslušníků různých menšin spolu s pozitivními příklady soužití z České republiky i ze zahraničí. Součástí kampaně byla facebooková stránka HateFree Culture s moderovanou debatou o sociální rozmanitosti, stejně jako rozhlasová, televizní a fotografická iniciativa. Výsledkem je, že více než 280 veřejných míst po celé zemi se označilo za „Hate-Free“ zóny a kampaň podpořilo více než 100 festivalů. Kromě toho se konala celá řada přednášek, debat a workshopů a zvláštní pozornost byla zaměřena na propagaci a sdílení osvědčených postupů v oblasti sociálního začleňování. Jednou ze složek kampaně byla Školní mediace zaměřená na řešení konfliktů vznikajících ve školním prostředí umožněním dialogu o vzájemné toleranci. Do této aktivity se zapojil pilotní soubor 10 škol s 20 školními mediátory a 81 mediátory- vrstevníky.. Zatímco počáteční kampaň skončila v roce 2017, ECRI s potěšením konstatuje, že v roce 2020 má být zahájena navazující kampaň s novým financováním a větším zaměřením na aktivity v regionech. ECRI důrazně vyzývá orgány, aby podobné aktivity opakovaly a zintenzivnily, a v této souvislosti odkazuje na již výše v § 44 uvedené doporučení. ECRI by rovněž byla ráda informována o veškerých následných opatřeních v tomto směru.

III. INTEGRACE A INKLUZE

A. Migranti (včetně uprchlíků a osob požívajících doplňkové (podpůrné) ochrany)

Data a programy

53. Podle státních orgánů žilo v roce 2018 v zemi 567 000 cizinců u celkového počtu 10 653 000 obyvatel.. To představuje nárůst přibližně o 100 000 osob ve srovnání s rokem 2015. Největší skupiny představují Ukrajinci (140 000), následováni Slováky, Vietnamci, Rusy a Poláky.
54. Existují programy na usnadnění legálního přístupu zahraničních pracovníků k zaměstnání. Tyto programy jsou určeny k náboru pracovníků v konkrétních odvětvích, která se v obdobích hospodářského růstu potýkají s nedostatkem pracovních sil. Tato opatření zahrnují rychlejší vyřizování žádostí o víza a pracovní povolení. S některými zeměmi, jako je Ukrajina, Srbsko, Indie, Mongolsko a Filipíny, existují zvláštní dohody a kvóty pro pracovníky. Od roku 2017 se těchto programů zúčastnilo téměř 40 000 cizinců.
55. Podle UNHCR se k 31. prosinci 2018 Česká republika ujala 928 uprchlíků, 1 258 držitelů doplňkové ochrany a 1 925 žadatelů o azyl. V roce 2018 bylo podáno celkem 1 702 (1 361 nových, 341 opakovaných) žádostí o mezinárodní ochranu.
56. Česká integrační politika vychází z koncepce *Integrace cizinců v České republice* z roku 2016. S touto politikou je spojen akční plán, který vláda každoročně aktualizuje a schvaluje. Státní integrační program (SIP) navíc poskytuje pomoc konkrétně osobám s přiznaným statutem uprchlíka a osobám požívajícím doplňkové ochrany ve formě individualizovaných integračních plánů odrážejících

individuální dovednosti a potřeby. V roce 2019 bylo na opatření k usnadnění integrace cizinců vynaloženo celkem 250 milionů korun (9,1 milionu eur).⁵³

Jazykové a integrační kurzy

57. Střediska pro integraci cizinců organizují jazykové kurzy, jejichž cílem je pomoci cizím státním příslušníkům získat znalost českého jazyka a připravit se na zkoušky potřebné k získání povolení k trvalému pobytu nebo českého občanství. Podle úřadů složilo v letech 2008 až 2019 jazykovou zkoušku přes 67 000 cizích státních příslušníků.
58. Osoby požívající mezinárodní ochrany, včetně dětí, se mohou zúčastnit 400 hodin bezplatných kurzů českého jazyka. Státní orgány a organizace občanské společnosti informovaly ECRI, že kapacita jazykových kurzů nabízených osobám požívajícím mezinárodní ochrany je obecně dostatečná; totéž platí pro ostatní cizince s výjimkou Prahy, kde kurzy pro dospělé zvládnou uspokojit pouze 50 % poptávky. Přestože zde jazykové kurzy nabízí také magistrát a nevládní organizace, celková nabídka v Praze je stále nedostatečná. Předvídatelnost financování těchto školení je navíc občas problematická, což brání lepšímu plánování vhodné kapacity. Vzhledem ke zvláštnímu významu výuky jazyka jako základu pro integraci a začlenění mohou mít tyto nedostatky negativní dopad v různých jiných oblastech, jako je vzdělávání, zaměstnanost, bydlení nebo zdraví. Je tudíž naléhavě nutné situaci řešit.
59. ECRI doporučuje, aby české orgány zajistily, aby byly na území celého státu také uspokojeny potřeby jazykové výuky cizinců, kteří nejsou osobami požívajícími mezinárodní ochrany.
60. Pokud jde o integrační kurzy, obecný adaptační kurz "Vítejte v České republice" je navržen tak, aby pomohl všem nově příchozím s orientací v české společnosti, seznámil je s jejich právy a povinnostmi a poskytl jim základní informace a kontakty. Kurzy jsou nabízeny v češtině s překladem do sedmi dalších jazyků a jeden kurz trvá osm hodin. V současnosti je účast na kurzu dobrovolná, ale od ledna 2021 bude povinná jeho kratší čtyřhodinová verze. Další kurzy nabízejí regionální integrační centra a zabývají se konkrétnějšími tématy a situacemi v každodenním životě (např. sociokulturní orientace, hledání zaměstnání, bydlení, základní vzdělávání dětí, daňový systém). Některé kurzy také účastníky připravují na zkoušky k získání českého občanství. Osobám požívajícím mezinárodní ochrany je v rámci Programu státní integrace nabízen také další úvodní osmihodinový kurz o českém státě a společnosti.
61. Státní integrační program (SIP) nabízí stejné výhody jak uprchlíkům, tak držitelům doplňkové ochrany. Od roku 2017 vypracovává individualizované integrační plány SIP Správa uprchlických zařízení (SUZ) jako obecný poskytovatel integračních služeb a schvaluje je odbor azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra. SIP se zaměřuje na osvojování jazyků, zaměstnanost, bydlení, vzdělávání a sociální pomoc. V roce 2018 bylo v rámci programu vytvořeno 74 nových individuálních integračních plánů pro jednotlivce i rodiny a bylo aktualizováno 105 plánů z roku 2017. SUZ rovněž provozuje informační portál o SIP i síť kontaktních míst pro osoby požívající mezinárodní ochrany. Kromě toho provozuje decentralizovaná integrační zařízení po celé zemi.
62. ECRI byla informována, že kvalita výše uvedených personalizovaných integračních plánů se v posledních letech ještě dále zlepšila. Byla však také informována o kritice poukazující na silný důraz na materiální/finanční podporu, namísto na budování schopností příjemců stát se soběstačnými. Kromě toho se zdá, že standardy zapojených sociálních pracovníků se napříč státem značně liší. ECRI rovněž konstatuje, že systém je v současné době zaměřen na řešení

⁵³ Evropská migrační síť 2019: 2.

relativně malého počtu případů. ECRI vybízí státní orgány, aby se vyhnuly vytváření závislosti prostřednictvím individuálních integračních plánů, harmonizovaly standardy sociálních pracovníků v celé zemi a zvážily způsoby, jak zvýšit kapacitu svého SIP s cílem připravit se na potenciální zvýšenou poptávku v budoucnu.

Vzdělání

63. Děti státních příslušníků třetích zemí, včetně osob požívajících mezinárodní ochrany nebo žadatelů o mezinárodní ochranu, mají *přístup do předškolního zařízení, základní a střední školy* za stejných podmínek jako čeští státní příslušníci a státní příslušníci zemí EU. Podle státních orgánů však nejsou k dispozici údaje o dosaženém vzdělání dětí migrantů, o podílu osob, které předčasně ukončily školní docházku a u mladých migrantů, kteří nejsou zaměstnání ani se neúčastní vzdělávání nebo odborné přípravy. Je zřejmé, že bez těchto údajů je obtížné vyhodnotit účinnost stávajících postupů a opatření.
64. ECRI doporučuje, aby české orgány systematicky shromažďovaly údaje o výsledcích vzdělávání dětí migrantů včetně míry předčasného ukončování školní docházky.
65. Předškolní vzdělávání nabízí *jazykové kurzy pro děti cizinců* podporované Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Zahraniční žáci mají právo na bezplatné jazykové kurzy k získání dostatečných znalostí českého jazyka za účelem účasti na základním vzdělávání. Podle výpočtů orgánů by za tímto účelem mělo stačit 70 hodin výuky českého jazyka pro děti, jejichž mateřštinou není čeština. Nebyly však provedeny žádné následné studie, které by ověřily, zda tomu tak skutečně je. ECRI se domnívá, že je třeba vzít v úvahu různorodé zázemí dětí, aby bylo možné posoudit, zda některé z nich nevyžadují další jazykovou výuku. ECRI byla navíc informována, že ředitelé škol si často nejsou tohoto nároku plně vědomi, a proto ne vždy nabízejí žákům potřebnou výuku českého jazyka. Veřejná ochránkyně také poukázala na to, že jazykovému vzdělávání cizinců s odlišným mateřským jazykem chybí spolehlivé financování. Podle § 20 školského zákona jsou krajské úřady povinny zajistit jazykové vzdělávání žáků/studentů s mateřským jazykem jiným než čeština, chybí jim však aktuální údaje o počtu osob, kteří takové vzdělání potřebují. Jediné dostupné údaje se týkají počtu přítomných cizinců, nikoli jejich jazykových potřeb. ECRI důrazně vybízí orgány, aby vyhodnotily účinnost u standardní délky výuky českého jazyka pro děti, jejichž rodným jazykem není čeština, zajistily, aby informace o nároku na tuto výuku byly rozeslány všem ředitelům škol, a shromáždily relevantní údaje o potřebách této výuky s cílem usnadnit plánování a uspokojit potřeby dětí.
66. Veřejná ochránkyně práv také vyjádřila znepokojení nad přístupem k *další jazykové podpoře přímo ve třídách* pro žáky s mateřským jazykem odlišným od češtiny, a systém této podpory považuje za nedostatečný. Problémy patrně vyvolává komplikovaná procedura přístupu k tomuto typu pomoci, protože je vyžadováno doporučení pedagogicko-psychologické poradny. Od novely školského zákona z roku 2016, která stanovila inkluzi jako klíčový princip, začala poradenská střediska odmítat se těmito žáky zabývat s argumentem, že pro uznání způsobilosti budou muset čelit i dalším nevýhodám. Veřejná ochránkyně považuje takový postup za porušení zásady rovného přístupu ke vzdělání a vyzvala Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, aby přijalo nápravná opatření. Ministerstvo nakonec potvrdilo, že nedostatečná znalost vyučovacího jazyka představuje zvláštní vzdělávací potřebu a že studenti s mateřským jazykem odlišným od češtiny mají nárok na přiměřenou podporu. Ministerstvo pracuje na jasné jednotné metodice pro školská poradenská střediska, aby bylo zaručeno, že v tomto ohledu budou uplatňovat vhodný postup. ECRI vybízí orgány k dokončení této práce, a chtěla by být informována o výsledku. *Zaměstnání*

67. Míra nezaměstnanosti cizinců legálně pobývajících v České republice je velmi nízká. Podle státních orgánů je to 0,5 % potenciální populace, s mírně vyšším procentem u žen-cizinek. Na tato čísla je třeba pohlížet také ve světle prosperující ekonomiky, v níž je nedostatek pracovních sil, a také s ohledem na skutečnost, že do České republiky přichází vysoký počet cizinců v rámci náborových programů. Orgány však neshromažďují údaje konkrétně o tom, jak se na trhu práce podílejí osoby s přiznaným statutem uprchlíka a osoby požívající doplňkové ochrany poté, co prošly programem státní integrace. Tyto údaje by byly užitečné pro vyhodnocení integračních opatření pro skupiny a pro identifikaci možných problémů souvisejících s jejich konkrétní výchozí socioekonomickou situací, jako je například příchod ze zemí zasažených konflikty. ECRI byla v tomto ohledu informována o neoficiálních odhadech nevládních organizací, které naznačují, že pouze přibližně 50% uprchlíků a osob požívajících doplňkové ochrany je zaměstnáno po jednom roce integračních aktivit, zatímco 25 % osob považuje za obtížné najít si zaměstnání a pro zbývajících 25 % je to téměř nemožné.
68. Nezaměstnaní cizinci, včetně uprchlíků a osob požívajících doplňkové ochrany, mohou využívat aktivní opatření pro politiku zaměstnanosti, která existují i pro běžnou populaci. Mohou se zúčastnit dalších jazykových kurzů, rekvalifikace nebo využít pracovního poradenství. Vláda také využívá finanční prostředky EU na pomoc neziskovým organizacím, které podporují integraci cizinců na trhu práce.⁵⁴ V roce 2017 byl zaveden zjednodušený postup pro povolování mezipodnikového pohybu zahraničních pracovníků.
69. ECRI obdržela informaci, že někteří cizinci, kteří přijíždějí do České republiky v rámci náborových programů, se často potýkají s obtížemi, protože pobývají ve velkých průmyslových zónách, kde je počet migrantů velmi vysoký. Na takových místech mohou mít potíže s přístupem k různým službám, jako je zdravotní péče, bydlení nebo přípravné kurzy pro děti, které by jim pomohly začlenit se do základní školy. V reakci na zhoršující se situaci v některých průmyslových zónách přijala vláda politiku nazvanou "Opatření k řešení bezpečnosti a veřejného pořádku v průmyslových zónách a jejich okolí v souvislosti se zvýšeným zaměstnáváním cizinců". ECRI nemá žádné informace o realizaci a účinnosti výše uvedeného opatření a vybízí příslušné orgány, aby vyhodnotily jeho dopad a skutečnost, zda zlepšuje situaci pracujících migrantů a jejich přístup ke službám. ECRI rovněž vybízí úřady, aby v případě potřeby zintenzivnily v tomto ohledu svá opatření a zároveň zajistily, aby "bezpečnost a veřejný pořádek" nebyly vnímány výlučně z perspektivy policejního dohledu, ale také z hlediska integrace.

Zdravotní péče

70. Státní orgány informovaly ECRI, že cizinci s trvalým pobytem nebo zaměstnáním v České republice, občané EU a uprchlíci, jakož i osoby požívající doplňkové ochrany se vztahuje systém veřejného zdravotního pojištění stejně jako na české občany. Osoby, které žádají o mezinárodní ochranu, mají po dobu řízení o žádosti nárok na bezplatnou zdravotní péči.
71. Ostatní cizí státní příslušníci, i když v zemi pobývají legálně, nemají přístup k systému veřejného zdravotního pojištění. Veřejná ochránkyně práv informovala ECRI, že desítky tisíc cizinců ze zemí mimo EU, kteří v České republice dlouhodobě pobývají, ale nesplňují podmínky pro vstup do systému veřejného zdravotního pojištění (např. osoby samostatně výdělečně činné nebo rodinní příslušníci českých občanů), si musí zařídit soukromé zdravotní pojištění. Pojišťovny však nemají ze zákona povinnost pojištění nabízet. V důsledku toho mnoho cizinců s již existujícími zdravotními problémy, včetně novorozenců nebo starších osob, nemá přístup ke zdravotnímu pojištění.

⁵⁴ Veřejný ochránce práv 2019: 11.

72. ECRI důrazně doporučuje, aby orgány zajistily přístup k odpovídajícímu zdravotnímu pojištění pro ty kategorie cizinců, kteří legálně pobývají v České republice, a na které se dosud nevztahuje systém veřejné zdravotní péče. Toho lze dosáhnout zavedením zákonné povinnosti pro soukromé poskytovatele zdravotního pojištění nabízet základní pojištění za dostupnou cenu i osobám s již existujícím zdravotním problémem nebo začleněním těchto skupin do systému veřejné zdravotní péče.

Získání právního postavení & sloučení rodiny

73. Podle údajů poskytnutých státními orgány se počet cizinců s *povolením k trvalému pobytu* v České republice zvýšil z 260 000 v roce 2015 na 290 000 v roce 2018. Trvalý pobyt lze získat po pěti letech legálního pobytu v zemi (během kterého lze získat povolení k dlouhodobému pobytu) a po absolvování testu z českého jazyka na úrovni A.1.⁵⁵ Držitelé povolení k trvalému pobytu mají stejný přístup ke všem sociálním právům a výhodám jako čeští občané a občané zemí EU. Uprchlíci a osoby požívající doplňkové ochrany mají rovněž přístup k těmto sociálním právům a dávkám bez ohledu na délku jejich pobytu.
74. Požadavky na *naturalizaci* zahrnují pět let pobytu (tři roky pro občany EU), čistý trestní rejstřík, prokázanou znalost českých reálií a jazyka (úroveň B1), dostatečný příjem bez nutnosti spoléhat na český systém sociálního zabezpečení, nesmí představovat ohrožení národní bezpečnosti a od roku 2014 doklad o integraci do české společnosti (např. rodinné a sociální vazby v České republice, členství v místních sdruženích nebo klubech, účast na občanských aktivitách). Délka řízení o žádosti o udělení státního občanství České republiky trvá 180 dní. Od roku 2014 je povoleno být držitelem dvojího občanství. V letech 2015 až 2018 získalo české občanství každý rok 0,5 až 1,0 % cizinců s trvalým pobytem, přičemž za čtyři roky to bylo celkem přibližně 15 000 osob. Podle státních orgánů je asi 83 % žádostí o české občanství úspěšných. U osob bez státní příslušnosti lze upustit od požadavku pětiletého pobytu. Nadto, pokud se v České republice narodí dítě rodičům bez státní příslušnosti, z nichž jeden má alespoň 90denní povolení k pobytu, může se dítě stát českým občanem. V této souvislosti Výbor OSN pro odstranění rasové diskriminace (CERD) vyjádřil znepokojení nad nedostatkem ochranných opatření, která by zabránila situaci, kdy se rodičům bez státní příslušnosti anebo neprovdaným matkám–cizinkám narodí děti, jež budou rovněž bez státní příslušnosti. Doporučuje, aby úřady usnadnily přístup k občanství bez diskriminace všem dětem narozeným rodičům bez státní příslušnosti bez ohledu na status jejich pobytu a dětem narozeným mimo manželství českému otci a matce-cizince.⁵⁶ ECRI vybízí příslušné státní orgány, aby se tímto doporučením řídily.
75. K podání žádosti o *sloučení* rodiny musí mít cizí státní příslušník buď povolení k dlouhodobému pobytu nebo, pokud nesplňuje podmínky, dlouhodobé vízum. O sloučení rodiny lze požádat s manželem nebo manželkou, partnerem stejného pohlaví nebo dítětem. Nezletilá osoba požívající mezinárodní ochrany může požádat o sloučení se svým rodičem. Povolení k pobytu pro své rodinné příslušníky mohou rovněž získat držitelé určitých pracovních povolení. Platí zde určité speciální podmínky, jako je délka předchozího pobytu v rozmezí od 6 do 15 měsíců nebo minimální věk manželů.

⁵⁵ A.1 je vstupní úroveň společného evropského referenčního rámce pro jazyky.

⁵⁶ UN CERD 2019: §§ 27-28.

B. Romové

Obecný přehled

76. Počet Romů žijících v České republice se odhaduje na více než 200 000, což představuje přibližně 2–3% celkové populace.⁵⁷ Česká republika má svou národní strategii integrace Romů (NRIS) na období 2014–2020. Rada vlády pro záležitosti romské menšiny, která zahrnuje také zástupce Romů, pracuje na nové strategii na období let 2021–2030. Stávající NRIS identifikovala některé z klíčových problémů a za priority považuje vzdělávání, zaměstnanost, bydlení a zdraví. Situace mnoha Romů však stále představuje začarovaný kruh nedostatečného vzdělávání, který vede k omezeným příležitostem na trhu práce, a často k de facto segregaci v bydlení, což má rovněž negativní dopad na přístup ke zdravotní péči a dalším sociálním službám. Vzájemně provázané problémy chudoby, zadluženosti a závislosti na sociálních dávkách nejsou doposud řešeny.⁵⁸
77. Během své návštěvy sociálně vyloučené lokality Janov (obec Litvínov), kde se odhaduje, že 85 % obyvatel tvoří Romové, se ECRI také dozvěděla, že se nadále trvá rozdíl mezi těmi Romy, kterým se ekonomicky a sociálně daří, a posléze se z vyloučených oblastí odstěhují, a většinou Romů, která zůstává. Zatímco první skupina často přeruší své vazby s tou druhou a přijme odlišné vlastní vnímání než je u Romů tradiční; druhá, mnohem větší skupina se ještě více ztotožňuje se svou sociální deprivací, kterou sdílí i s neromskými obyvateli sousedství. Tato upevňující se sociální segregace je velmi znepokojivá, stejně jako výsledný nedostatek vzorů představovaných úspěšnými Romy, kteří často již sami sebe nevnímají jako členy romské komunity.

Vzdělání

78. Státní orgány neshromažďují komplexní údaje v oblasti vzdělávání o zápisu, docházce a dosažených výsledcích romských dětí. Pro školní rok 2018/19 ministerstvo školství odhadlo, že 85 % romských dětí na základních školách je vzděláváno v souladu se standardním vzdělávacím programem. Jedna romská nevládní organizace informovala ECRI, že podle odhadů zhruba 42 % romských žáků dokončí školní docházku na speciálních praktických školách (speciální škola, dříve nazývaná zvláštní škola), a neabsolvuje tudíž kompletní základní vzdělání.
79. Romské děti jsou stále nepoměrně častěji klasifikovány jako „zdravotně postižené“ než neromské děti.⁵⁹ Z průzkumu EU-MIDIS II z roku 2016 vyplynulo, že 16% romských dětí ve věku 6–15 let, které se účastnili základního vzdělání, navštěvovalo školy pro děti se zvláštními potřebami.⁶⁰ Romské děti tvoří téměř 30 % všech žáků vzdělávaných v programech určených dětem s mírným mentálním nebo psychosociálním znevýhodněním, ve srovnání s 3,6 % podílem Romů v běžných základních školách.⁶¹ Tato situace vzbuzuje obavy, a to i s ohledem na již existující povinnost poskytovat především podpůrná opatření v běžných školách pro speciální vzdělávací potřeby žáků, než uvažovat o odděleném zvláštním vzdělávání.⁶²

⁵⁷ Cf. Rada Evropy, Odhady romské populace v evropských zemích.

⁵⁸ Evropská komise 2019b: 7.

⁵⁹ Viz také: Evropský soud pro lidská práva (květen 2020), informační přehled – Romové a kočovníci. V této souvislosti lze více informací o výkonu rozsudku ESLP ve věci D.H. a dalších v. Česká republika nalézt na adrese: [https://hudoc.exec.coe.int/ENG#{"EXECIdentifier": "\[004-31\]"}.](https://hudoc.exec.coe.int/ENG#{)

⁶⁰ EU FRA 2016: 28.

⁶¹ Evropská komise 2019b: 52.

⁶² Evropská komise 2019b: 52. Viz také: Rada Evropy, komisař pro lidská práva (19.12.2018); a platnost (11.6.2019).

80. ECRI doporučuje, aby orgány výrazně snížily počet romských dětí zapsaných do zvláštního vzdělávání.
81. V některých základních školách je soustředěn velký počet romských dětí.⁶³ Přibližně 20 % romských žáků navštěvuje 70 základních škol, kde Romové tvoří více než 50 % studentů. Ve 13 takových školách s přibližně 3 000 romskými dětmi je podíl romských žáků vyšší než 90 %. Veřejná ochránkyně práv také informovala ECRI o probíhajícím soudním řízení proti základní škole v Ostravě (Šalounova ulice), která přidělila jednu budovu romským dětem a jednu neromským dětem. V roce 2018 vydala veřejná ochránkyně práv doporučení týkající se boje proti segregaci romských dětí v oddělených školách a třídách.⁶⁴
82. Příklad základní školy pouze pro Romy lze nalézt v Předlicích (městská část Ústí nad Labem), což je sociálně vyloučená lokalita. ECRI při návštěvě školy zaznamenala, že její vedení usiluje o zajištění co nejlepšího vzdělání pro své žáky, a to i prostřednictvím různých mimoškolních aktivit, a že obec podporuje školu prostřednictvím finanční kompenzace za nižší minimální velikost třídy (10 místo 17 dětí) a před změnou školského zákona v roce 2016 také dotacemi na asistenty pedagogů. Během návštěvy školy se také ukázalo, že velkou pomocí by byla další školení pro asistenty pedagogů a větší flexibilita v tom, jak a kde je uplatňovat. . Ačkoli škola nikdy neměla být romským zařízením, stala se jím kvůli své poloze a skutečnosti, že neromští rodiče posílají své děti do jiných škol. Výsledkem je také skutečnost, že je stále obtížnější přilákat učitele do této školy. Zde, stejně jako na jiných podobných místech, může být jedním ze způsobů, jak překonat de facto segregaci ve školách, přepracování školních obvodů a mísení žáků, mimo jiné poskytnutím možností dopravy zdarma. České orgány si jsou tohoto problému vědomy a informovaly ECRI o svém pevném úmyslu tento problém vyřešit. ECRI však rovněž konstatuje, že celková situace v tomto ohledu zůstává neuspokojivá..
83. ECRI doporučuje jako otázku priority, aby orgány zajistily ukončení všech forem faktické segregace, která postihuje romské děti ve školách. Orgány by se měly inspirovat zejména inspirovat doporučením o inkluzivním vzdělávání romských a neromských dětí, které zveřejnila veřejná ochránkyně práv, a obecným politickým doporučením ECRI č. 13 o boji proti antiromství a diskriminaci Romů.
84. V návaznosti na předchozí prioritní doporučení ECRI byl v roce 2017 zaveden povinný a bezplatný poslední rok předškolního vzdělávání pro všechny pětileté děti. Jeho cílem je zařadit znevýhodněné děti v rámci přípravy na základní školu do předškolních zařízení.⁶⁵ To by mělo být přínosem zejména pro romské děti, ale nejen pro ně. Podle některých odhadů do tohoto nově povinného předškolního roku ještě nejsou zapsána asi 3 % dětí. Veřejná ochránkyně práv a veřejné orgány se shodují, že toto opatření bude potřeba po několika letech vyhodnotit, což ECRI důrazně podporuje. Podle romských nevládních organizací se registrace do mateřských škol v některých případech, například v Brně, provádí prostřednictvím on-line systému. Rodiče mohou podávat papírové přihlášky pouze jednou ročně během dvou dnů. Důsledkem zmeškání tohoto termínu, a to i například ze zdravotních nebo závažných rodinných důvodů, je odmítnutí přihlášky nebo nabídka místa ve velmi vzdáleném zařízení, což pro rodiny ze sociálně vyloučených lokalit může představovat nepřekonatelnou překážku.

Zaměstnanost

85. Úřady práce neshromažďují údaje o etnické příslušnosti uchazečů o zaměstnání, a proto neexistují přesné informace o počtu Romů hledajících zaměstnání. Podle průzkumu EU-MIDIS II z roku 2016 mělo 58 % romské populace příjem pod hranici

⁶³ Viz také: Evropský soud pro lidská práva (květen 2020).

⁶⁴ Doporučení veřejného ochránce práv o inkluzivním vzdělávání romských a neromských dětí 2018. – Viz také: Romea.cz (16.12.2018).

⁶⁵ ECRI 2018: 5.

chudoby⁶⁶ a podíl 16 až 24letých Romů, kteří nepracují, nenavštěvují školu či odbornou přípravu byl šestkrát vyšší než podíl stejné věkové skupiny v běžné populaci.⁶⁷

86. Pro Romy neexistují žádné zvláštní programy zaměstnanosti, ale mohou využívat obecná opatření na podporu zaměstnanosti určených na pomoc znevýhodněným na trhu práce. Úřad práce zpracovává individuální akční plán s evidovanými uchazeči o zaměstnání. Tyto plány mohou obsahovat opatření, jako je např. práce pro obce, státní instituce nebo charitativní organizace pro ty, kteří jsou nezaměstnaní déle než dva roky, osoby s nízkou kvalifikací a sociálně vyloučené. Ostatní zaměstnavatelé mohou při náboru těchto osob získat nárok na časově omezené dotace mezd. ECRI však obdržela stížnosti, že Romové jsou často zaměstnáváni v podnicích pouze po dobu trvání mzdových dotací, a v podstatě je využívají jako levnou pracovní sílu, aniž by jim poskytly příležitost dlouhodobého zaměstnání.
87. Obecná opatření podporující zaměstnanost, která jsou částečně zaměřena i na osoby s nízkou kvalifikací, ne vždy plně zohledňují velmi slabé výsledky formálního vzdělávání mnoha Romů. Rovněž neřeší ani rozbujelou diskriminaci romských uchazečů o práci.⁶⁸ Oba faktory mohou vážně bránit přístupu na trh práce a představovat strukturální problémy pro romskou komunitu, které je strany veřejných orgánů nutné řešit. V této souvislosti doporučil Výbor OSN pro odstranění rasové diskriminace (CERD) vypracovat cílená opatření na podporu přístupu Romů k formálnímu zaměstnání, se zvláštním důrazem na intersekcionalní problémy.⁶⁹ ECRI důrazně vybízí příslušné orgány, se tímto doporučením řídit.

Bydlení

88. Úřady neshromažďují údaje o přístupu Romů k bydlení.⁷⁰ Rovněž neexistují žádné konkrétní romské strategie nebo programy. Místo toho se vládní podpora bydlení obecně zaměřuje na lidi v nouzi a zahrnuje dotace pro obce na výstavbu, nákup nebo renovaci bytů. Neexistuje ani zákon o sociálním bydlení a iniciativa v této oblasti je ponechána na místních úřadech. Výsledný „patchworkový“ přístup je pro Romy dále komplikován tím, co veřejná ochránkyně a mnoho nevládních organizací popisují jako diskriminaci ze strany různých obcí vůči osobám jimž se přičítá zodpovědnost za takzvané *nežádoucí sociální jevy* (včetně rodin s vysokým počtem dětí, obyvatelé, kteří byli uznáni vinnými ze spáchání přestupků nebo osoby žijící ze sociálních dávek). Tento přístup není namířen výlučně proti Romům, ale například také proti osobám závislým na návykových látkách nebo vůči dlouhodobě nezaměstnaným. Romové jsou tímto přístupem ovšem nejvíce zasaženi. Tento problém se pro ně zhoršuje také proto, že po dlouhou dobu čelí potížím na trhu komerčních nájmu vzhledem k široce sdíleným a přetrvávajícím předsudkům a diskriminaci.⁷¹ I když si ECRI je vědoma toho, že ne všechny obce uplatňují výše popsání opatření, zdůrazňuje, že pokud se tato kritéria uplatňují, neodrážejí objektivní potřeby a slabiny ve vztahu k bydlení, ale svědčí o diskriminačním postoji k určitým skupinám se zvláště negativním dopadem na Romy.
89. V této souvislosti je ECRI znepokojena také důsledky takzvaných "bezdotkatkových zón" (OOPs), které některé místní orgány v posledních letech zavedly na základě právních předpisů přijatých v roce 2017, a které obcím

⁶⁶ EU FRA 2016: 14.

⁶⁷ EU FRA 2016: 21.

⁶⁸ Evropská komise 2019b: 11.

⁶⁹ UN CERD 2019: § 16.d.

⁷⁰ Užitečné informace viz například: EU FRA 2016: 33–35.

⁷¹ Viz například zpráva veřejného ochránce práv ze dne 10.

umožňují označit určité oblasti za nezpůsobilé pro určité formy podpory bydlení.⁷² Toto opatření opět dopadá zejména na Romy, kteří neúměrně často závisí na dávkách na bydlení. Nejvyšší správní soud (NSS) v rozsudku z května 2020 zrušil rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem z roku 2018 ve věci vystěhování romské rodiny z ubytovny v Ústí nad Labem, která byla uzavřena poté, co město oznámilo, že zavádí "bezdotkatkové zóny". NSS rozhodl, že odmítnutí krajského soudu se věcí zabývat je protiprávní a že opatření oznamující "bezdotkatkovou zónu" mohlo poškodit právo stěžovatelů na bydlení.⁷³ Výbor OSN pro odstranění rasové diskriminace (CERD) doporučil, aby obcím bylo „bezdotkatkové zóny“ zcela znemožněno vyhlášovat.⁷⁴ ECRI důrazně vybízí příslušné orgány, aby se tímto doporučením řídily, a v obecné rovině připomíná jejich povinnost chránit všechny občany před diskriminací (viz také předchozí odstavec) a zajistit, aby Romové či jiné osoby nebyli ze svých domovů vystěhováni bez záruk zaručených v tomto ohledu mezinárodními dokumenty. Zejména by měli být informováni o plánovaném vystěhování s dostatečným předstihem a měli by mít možnost odpovídající právní ochrany, a neměli by být vystěhováni bez možnosti náhradního ubytování v důstojných podmínkách.

90. ECRI si je také vědoma problémů týkajících se sídliště Chánov v Mostě. Chánov je vyloučená segregovaná lokalita tvořená několika nájemními domy, které jsou nyní obývány výhradně Romy. Vládní Agentura pro sociální začleňování doporučuje postupnou "evakuaci" sídliště při současné péči o potřeby jeho obyvatel, kterým by měl být poskytnut dlouhodobý pronájem v bytech standardní kvality v nesegregovaných lokalitách. Místní úřady však pro obyvatele zvažují výstavbu kontejnerových buněk pro obyvatele, aby je mohly do nich přesunout ze zchátralých bytů. Veřejná ochránkyně práv a nevládní organizace se obávají, že by se tím ještě více prohloubilo sociální vyloučení a může se dále snížit životní úroveň obyvatel. Kontejnery totiž nejsou vhodné pro dlouhodobé bydlení, zejména proto, že je obtížné je patřičně vytopit a jsou náchylné k vlhkosti. ECRI se rovněž obává, že takové opatření by dále upevnilo faktickou segregaci Romů v Mostě. Realizace tohoto plánu by byla také v ostrém kontrastu s pozitivním úsilím, jehož byla ECRI svědkem v Janově (Litvínov), kde místní orgány úzce spolupracují s Agenturou pro sociální začleňování a místními nevládními organizacemi při poskytování široké škály kvalitních sociálních služeb (jakými jsou např. jsou lekce zdravotní výchovy, mateřská škola, aktivity mládeže a podpora vzdělávání). I když tyto aktivity nemohou zcela změnit charakter sociálního vyloučení Janova, mohou zmírnit některé z něho vyplývajících problémů a zlepšit kvalitu života místních obyvatel. Obce mají velkou míru autonomie v tom, jak řešit problémy, které se týkají čtvrtí s většinou Romů, ale zdá se, že konstruktivní řešení lze nalézt, pokud místní orgány využijí odborné znalosti vládní agentury pro sociální začleňování.

Zdravotní péče

91. Orgány veřejné moci neshromažďují oficiální údaje o přístupu ke zdravotní péči nebo jejím stavu ve vztahu k Romům. Různé nevládní organizace uvádějí, že přístup k odpovídající zdravotní péči je pro mnoho Romů problematický. Jedním z důvodů je faktická segregace v oblasti bydlení, protože specializovaní lékaři, jako jsou zubaři nebo psychiatři, se v sociálně vyloučených lokalitách nacházejí pouze vzácně nebo vůbec.⁷⁵ Za účelem řešení tohoto problému zahájila vláda projekt s názvem "Účinná podpora zdraví osob ohrožených chudobou a sociálním vyloučením", jehož cílem je zlepšit situaci v oblasti zdraví prostřednictvím konzultací a osvětových akcí. V sociálně vyloučených lokalitách jsou zřízeny

⁷² ERRC 2019: 5-6.

⁷³ Romea.cz (21.5.2020).

⁷⁴ UN CERD 2019: § 16.b.

⁷⁵ ERRC 2019: 13–14; a IQ Roma Service 2019.

speciální poradny, kde se pravidelně konají "Dny zdraví". Sociálně vyloučené lokality navíc navštěvují regionální mediátoři zdravotní péče. Dopady těchto opatření se však zatím nejeví jako dostatečné. ECRI vybízí úřady, aby tyto aktivity rozšířily.

92. Výbor OSN pro odstranění rasové diskriminace (CERD) vyjádřil znepokojení nad sníženým procentem Romů, na něž se vztahuje systém veřejného zdravotního pojištění.⁷⁶ V období 2011–2016 se v České republice pokleslo procento Romů, kteří měli zdravotní pojištění, z 92 % na 79 %.⁷⁷ Romové také čelí diskriminaci, když se snaží získat přístup ke zdravotní péči. Objevilo se několik zpráv o tom, že praktičtí lékaři odmítají přijmout Romy mezi své pacienty.⁷⁸ ECRI důrazně vybízí příslušné orgány, aby všem lékařům připomněly, že rasová diskriminace je porušením lékařské etiky a je nezákonná, a aby prosadily příslušná pravidla.
93. Výbor OSN pro odstranění rasové diskriminace (CERD) rovněž vyjádřil znepokojení nad tím, že doposud nebyl zaveden žádný účinný mechanismus pro oběti nucené sterilizace, k nimž docházelo v minulosti, a že státní orgány, jak již dříve uvedly, stále považují soudní řízení za jediný způsob odškodnění obětí, včetně získání kompenzace.. CERD rovněž zdůraznil, že tříletá promlčecí lhůta pro nároky na náhradu škody v případech nucené sterilizace romských žen může bránit v jejich přístupu ke spravedlnosti.⁷⁹ ECRI si bere na vědomí, že parlamentní komise pro rodinu, rovné příležitosti a národnostní menšiny Parlamentu ČR vyzvala Ministerstvo zdravotnictví, aby zajistilo, že osoby, které byly proti své vůli sterilizovány, konečně obdrží odškodnění. Zdá se, že Vypadá to, že potřebný návrh zákona se připravuje. ECRI to vítá a důrazně vyzývá příslušné orgány vybízí, aby se v tomto ohledu řídily doporučením Výboru OSN CERD a zajistily, aby všem obětem nucené sterilizace bylo poskytnuto dškodnění. ECRI požaduje, aby ji české orgány průběžně informovaly o relevantním vývoji.

Obecný komentář

94. Jak bylo uvedeno výše, české orgány neshromažďují komplexní údaje týkající se o rovnosti Romů v oblasti vzdělávání, zaměstnanosti, bydlení a zdraví.. Absence těchto údajů velmi ztěžuje důkladné hodnocení účinnosti stávajících opatření. ECRI v této souvislosti konstatuje, že orgány y v současné době zkoumají to, jak shromažďovat údaje týkající se rovnosti ve vztahu k etnické příslušnosti, ale dosud nepřijaly konkrétní rozhodnutí.
95. Pokud jde o uskutečňování strategie začleňování Romů, velký důraz je kladen na úlohu obcí, zejména v oblasti vzdělávání a bydlení. V důsledku toho má široká škála přístupů a postupů k začleňování Romů mezi místními orgány významný dopad na realizaci strategie. Užitečným nástrojem pro obce ve vztahu k tolik potřebné celostátní harmonizaci přístupů a opatření ve prospěch Romů by mohlo být čerpání ze zkušeností a odborných znalostí Agentury pro sociální začleňování.
96. ECRI doporučuje, aby orgány veřejné moci rozšířily a zkvalitnily svá opatření pro integraci a začleňování Romů mimo jiné shromažďováním komplexních a genderově rozlišených údajů ve vztahu k Romům voblasti vzdělávání, zaměstnanosti, bydlení a zdraví rozčleněných podle pohlaví. Shromažďování údajů by mělo probíhat podle zásad informovaného souhlasu, sebeidentifikace, tajnosti a a výlučného využívání na podporu rovnosti Romů. Orgány by rovněž měly poskytovat obcím zvýšenou podporu a budování kapacit v oblasti začleňování Romů, mimo jiné s cílem harmonizovat standardy v celém státě, a na základě zkušeností a odborných znalostí Agentury pro sociální začleňování.. Při

⁷⁶ UN CERD 2019: § 15.c.

⁷⁷ EVROPSKÁ FRA 2016: 30; ERRC 2019: 7-8.

⁷⁸ Evropská komise 2019b: 42; UN CERD 2019: §§ 15.c a 16.c. Viz také: ERRC 2019: 13.

⁷⁹ UN CERD 2019: § 19.

realizaci tohoto doporučení by orgány měly inspirovat obecným politickým doporučením ECRI č. 13.

IV. OTÁZKY SPECIFICKÉ PRO ČESKOU REPUBLIKU

A. Prozatímní doporučení

97. ECRI ve své páté zprávě důrazně doporučila, aby orgány uskutečnily své plány na zavedení alespoň jednoho roku povinné a bezplatné předškolní výchovy pro všechny děti před vstupem do základního vzdělávání. V roce 2018 dospěla ECRI k závěru, že toto doporučení bylo plně realizováno (viz také § 84 výše). Ve svých závěrech z roku 2018 ECRI rovněž poukázala na skutečnost, že druhé konkrétní prozatímní doporučení týkající se zohledňování referencí na sociální a kulturní prostředí při hodnocení mentálního postižení dětí, které se týkalo zejména romských dětí, úřady realizovaly již před přijetím páté zprávy.⁸⁰

⁸⁰ ECRI 2018: 5.

PROZATÍMNÍ DOPORUČENÍ

Dvě konkrétní doporučení, pro která ECRI požaduje od orgánů České republiky přednostní implementaci, jsou následující :

- (§ 18) ECRI především doporučuje, aby orgány veřejné moci společně s příslušnými organizacemi občanské společnosti, včetně skupin LGBTI, vypracovaly národní strategii pro identifikaci a řešení problémů souvisejících s nesnášenlivostí a diskriminací osob LGBTI.
- (§ 83) ECRI především doporučuje, aby se orgány veřejné moci zajistily ukončení všech forem faktické segregace, která postihuje romské děti ve školách. Orgány veřejné moci by se měly inspirovat zejména doporučením o inkluzivním vzdělávání romských a neromských dětí zveřejněným veřejnou ochránkyní práv, a obecným politickým doporučením ECRI č. 13 o boji proti nesnášenlivosti vůči Romům a jejich diskriminaci.

Proces prozatímního hodnocení těchto dvou doporučení ECRI provede nejpozději do dvou let po zveřejnění této zprávy.

SEZNAM DOPORUČENÍ

Umístění doporučení v textu zprávy je uvedeno v závorkách.

1. (§ 4) ECRI doporučuje, aby české orgány novelizovaly příslušné právní předpisy tak, aby mandát a pravomoci veřejného ochránce práv byly plně v souladu s GPR 2 ECRI. Měly by se zejména rozšířit oblasti šetření a získávání důkazů na soukromý sektor; a poskytnou veřejnému obhájci právo zahájit soudní řízení. ECRI rovněž opakuje své doporučení, aby byl novelizován zákon o veřejném ochránci práv tak, aby se zabránilo konfliktům mezi veřejným ochráncem práv a jeho zástupcem.
2. (§ 8) ECRI doporučuje, aby orgány veřejné moci poskytovaly učitelům další školení v otázkách inkluzivního vzdělávání lidských práv a tolerance a aby prostřednictvím užší spolupráce s místními školskými orgány a administrativními pracovníky zajistily realizaci těchto školení systematicky v celém státě. Orgány veřejné moci by dále měly identifikovat stávající osvědčené postupy a usilovat o jejich opakování, a to také využitím všeobecného politického doporučení ECRI č. 10 o boji proti rasismu a rasové diskriminaci ve školním vzdělávání a jeho prostřednictvím.
3. (§ 15) ECRI důrazně doporučuje, aby v souladu s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva a příslušným rozhodnutím Evropského výboru pro sociální práva ECRI, byla novelizována ustanovení občanského zákoníku (2014) a zákona o zdravotních službách (z. č. 373/2011 Sb.) upravující postupy pro uznání pohlaví a změnu pohlaví, a byl odstraněn požadavek, podle něž je osobám žádajícím o uznání jiného pohlaví, než ve kterém byly původně registrovány, nařízena sterilizace jako předběžná podmínka pro právní uznání.
4. (§ 18) ECRI doporučuje jako otázku priority, aby orgány veřejné moci společně s příslušnými organizacemi občanské společnosti, včetně skupin LGBTI, vypracovaly národní strategii pro identifikaci a řešení problémů souvisejících s nesnášenlivostí a diskriminací osob LGBTI.
5. (§ 22) ECRI doporučuje, aby orgány veřejné moci podporovaly a spolupracovaly s organizacemi občanské společnosti a spolupracovaly s cílem aktivně sledovat a hlásit trestné i jiné formy rasistických a nenávistných projevů namířených proti LGBTI osobám.
6. (§ 32) ECRI doporučuje, aby státní orgány novelizovaly trestní zákoník tak, aby do seznamu vyjmenovaných důvodů v paragrafech 355 a 356 byla výslovně zahrnuta sexuální orientace, genderová identita a pohlaví. .
7. (§ 38) ECRI doporučuje, aby orgány veřejné moci zintenzívnily úsilí orgánů činných v trestním řízení v boji proti rasistickým projevům a nenávistným projevům proti LGBTI osobám, zejména tím, že i) obnovením horké linky pro trestné činy z nenávisti; ii) pověřením zvláštních policejních důstojníků funkcí styčných úředníků pro trestné činy z nenávisti s cílem oslovit zranitelné skupiny; iii) rozvojem a realizací politiky v policejní praxi založené na diverzitě s cílem přijmout více policistů a úředníků z menšinového prostředí; a iv) pokračováním v organizování a rozšiřování školení týkajících se trestných činů z nenávisti pro policisty, státní zástupce a dalších úředníky činné v trestním řízení pro oblast trestných činů z nenávisti.
8. (§ 44) ECRI doporučuje, aby orgány zahájily další kampaně proti nenávisti pro širokou veřejnost, a to také s využitím souvisejících iniciativ, jako je Mezinárodní desetiletí lidí afrického původu. V tomto i by se úřady měly inspirovat obecným politickým doporučením ECRI č. 15 o boji proti nenávistným verbálním projevům.

9. (§ 46) ECRI doporučuje, aby orgány důrazně připomínaly všem držitelům veřejných funkcí, že je nutné zdržet se rasistických projevů a nenávistných projevů vůči LGBTI osobám a takové projevy odsoudili.
10. (§ 50) ECRI znovu opakuje své doporučení, aby státní orgány novelizovaly trestní zákoník tak, aby zahrnoval sexuální orientaci agenderovou identitu, jakož i pohlaví, do seznamu důvodů obsažených v § 352.
11. (§ 59) ECRI doporučuje, aby české orgány zajistily, že na celém území státu budou plně uspokojeny také potřeby jazykové výuky cizinců, kteří nejsou příjemci mezinárodní ochrany. .
12. (§ 64) ECRI doporučuje, aby české orgány systematicky shromažďovaly údaje o výsledcích vzdělávání dětí migrantů, včetně počtu dětí migrantů, jež školu předčasně opouštějí.
13. (§ 72) ECRI důrazně doporučuje, aby orgány zajistily přístup k přiměřenému zdravotnímu pojištění pro ty kategorie cizinců, kteří legálně pobývají v České republice, a na které se dosud nevztahuje systém veřejné zdravotní péče. Toho by mohlo být dosaženo zavedením zákonné povinnosti pro soukromé poskytovatele zdravotního pojištění nabízet základní pojištění za dostupnou cenu i osobám s již existujícími zdravotními problémy nebo začleněním těchto skupin do systému veřejného zdravotního pojištění.
14. (§ 80) ECRI doporučuje, aby orgány výrazně snížily počet romských dětí zařazovaných do zvláštního vzdělávání.
15. (§ 83) ECRI doporučuje jako otázku priority, , aby orgány veřejné moci zajistily ukončení všech forem faktické segregace, která postihuje romské děti ve školách. Orgány veřejné moci by se měly inspirovat zejména doporučením o inkluzivním vzdělávání romských a neromských dětí, které zveřejnila veřejná ochránkyně práv, a obecným politickým doporučením ECRI č. 13 o boji proti nesnášenlivosti vůči Romům a jejich diskriminaci.
16. (§ 96) ECRI doporučuje, aby orgány rozšířily a zkvalitnily y svá opatření pro integraci a začleňování Romů, mimo jiné shromažďováním komplexních a genderově rozlišených údajů ve vztahu k Romům v oblasti vzdělávání, zaměstnanosti, bydlení a zdraví. Shromažďování údajů by mělo probíhat podle zásad informovaného souhlasu, sebeidentifikace , tajnosti a výlučného využívání na podporu rovnosti Romů. Orgány by rovněž měly obcím poskytovat zvýšenou podporu a při budování kapacit v oblasti začleňování Romů, mimo jiné s cílem harmonizovat standardy v celém státě, a na základě zkušeností a odborných znalostí Agentury pro sociální začleňování. . Při realizaci tohoto doporučení by se orgány měly inspirovat obecným politickým doporučením ECRI č. 13.

BIBLIOGRAFIE

Bibliografie uvádí hlavní zveřejněné zdroje použité při zkoumání situace v České republice. Nemůže být považována za vyčerpávající seznam všech zdrojů informací, které má ECRI k dispozici během přípravy zprávy.

European Commission against Racism and Intolerance (ECRI)

1. ECRI (2018), Conclusions on the implementation of the recommendations in respect of the Czech Republic subject to interim follow-up, CRI(2018)22.
2. ECRI (2014), Fifth report on the Czech Republic, CRI(2015)35.
3. ECRI (2012a), Conclusions on the implementation of the recommendations in respect of the Czech Republic subject to interim follow-up, CRI(2012)27.
4. ECRI (2009a), Fourth report on the Czech Republic, CRI(2009)30.
5. ECRI (2004a), Third report on the Czech Republic, CRI(2004)22.
6. ECRI (2000a), Second report on the Czech Republic, CRI(2000)4.
7. ECRI (1997), Report on the Czech Republic, CRI(97)50.
8. ECRI (1996), [General Policy Recommendation No. 1: Combating racism, xenophobia, antisemitism and intolerance](#), CRI(96)43.
9. ECRI (2018), [General Policy Recommendation No. 2 \(revised\): Equality bodies to combat racism and intolerance at national level](#), CRI(2018)06.
10. ECRI (1998a), [General Policy Recommendation No. 3: Combating racism and intolerance against Roma/Gypsies](#), CRI(98)29.
11. ECRI (1998b), [General Policy Recommendation No. 4: National surveys on the experience and perception of discrimination and racism from the point of view of potential victims](#), CRI(98)30.
12. ECRI (2000b), [General Policy Recommendation No. 5: Combating intolerance and discrimination against Muslims](#), CRI(2000)21.
13. ECRI (2001), [General Policy Recommendation No. 6: Combating the dissemination of racist, xenophobic and antisemitic material via the Internet](#), CRI(2001)1.
14. ECRI (2003), [General Policy Recommendation No. 7 \(revised\): National legislation to combat racism and racial discrimination](#), CRI(2003)8rev.
15. ECRI (2004b), [General Policy Recommendation No. 8: Combating racism while fighting terrorism](#), CRI(2004)26.
16. ECRI (2004c), [General Policy Recommendation No. 9: The fight against antisemitism](#), CRI(2004)37.
17. ECRI (2007a), [General Policy Recommendation No. 10: Combating racism and racial discrimination in and through school education](#), CRI(2007)6.
18. ECRI (2007b), [General Policy Recommendation No. 11: Combating racism and racial discrimination in policing](#), CRI(2007)39.
19. ECRI (2009b), [General Policy Recommendation No. 12: Combating racism and racial discrimination in the field of sport](#), CRI(2009)5.
20. ECRI (2011), [General Policy Recommendation No. 13: Combating anti-Gypsyism and discrimination against Roma](#), CRI(2011)37.
21. ECRI (2012b), [General Policy Recommendation No. 14: Combating racism and racial discrimination in employment](#), 2012, CRI(2012)48.
22. ECRI (2016a), [General Policy Recommendation No. 15: Combating Hate Speech](#), CRI(2016)15.
23. ECRI (2016b), [General Policy Recommendation No. 16: Safeguarding irregularly present migrants from discrimination](#), CRI(2016)16.

Other sources (listed in alphabetical order)

24. Council of Europe, Commissioner for Human Rights (2011), Discrimination on grounds of sexual orientation and gender identity in Europe, 2nd edition.
25. Council of Europe, Commissioner for Human Rights (2018, December 19), Letter to Mr Andrej Babiš, Prime Minister of the Czech Republic, and to Mr Robert Plaga, Minister of Education, Youth and Sports of the Czech Republic.
26. Council of Europe, Support Team of the Special Representative of the Secretary General for Roma Issues (2012), Estimates on the Roma population in European countries.

27. Council of Europe, European Committee of Social Rights (2018), Decision on the merits, Transgender Europe and ILGA-Europe v. the Czech Republic, (Complaint No. 117/2015).
28. Court of Justice of the European Union (2020, April 2), Press Release No 40/20, Judgment in Joined Cases C-715/17, C-718/17 and C-719/17, Commission v Poland, Hungary and the Czech Republic.
29. European Court of Human Rights (2017), A.P., Garçon and Nicot v. France, (Applications nos. 79885/12, 52471/13 and 52596/13), Judgment.
30. European Court of Human Rights (2020, May), Fact sheet – Roma and Travellers.
31. European Migration Network (2019), Organisation of migration and asylum system in the Czech Republic.
32. European Network against Racism (ENAR) (2019), Dimensions of Antigypsyism in Europe.
33. European Roma Rights Centre (ERRC) (2019), Written Comments of the European Roma Rights Centre (ERRC) concerning the Czech Republic to the Committee on the Elimination of Racial Discrimination, for consideration at its 99th Session (5-29 August 2019).
34. European Union (EU), Agency for Fundamental Rights (FRA) (2015), The fundamental rights situation of intersex people.
35. EU, FRA (2016), Second European Union Minorities and Discrimination Survey, Roma – Selected findings.
36. EU, FRA (2017), Second European Union Minorities and Discrimination Survey – Main results.
37. EU, FRA (2018), Working with Roma: Participation and empowerment of local communities.
38. EU, FRA (2019) Antisemitism - Overview of data available in the European Union 2008–2018.
39. EU, European Commission (2019a), Special Eurobarometer 493, Report, Discrimination in the European Union.
40. EU, European Commission (2019b), Civil society monitoring report on implementation of the national Roma integration strategy in the Czech Republic.
41. International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association (ILGA Europe (2020), Annual review of the human rights situation of lesbian, gay, bisexual, trans, and intersex people covering the period of January to December 2019, Czech Republic.
42. IQ Roma Service (2019), NGO Shadow Report to the Report Submitted by the Czech Republic State Party to the United Nations Committee for the Elimination of Racial Discrimination.
43. Ministry of the Interior, Security Policy Department (2018), Report on Extremism in the Czech Republic in 2017.
44. Muhič Dizdarevič, S. (2018), Islamophobia in Czech Republic: National Report 2017, in Bayraklı, E. and Hafez, F., European Islamophobia Report 2017.
45. Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR) (2020), OSCE ODIHR Hate Crime Reporting Czech Republic, <https://hatecrime.osce.org/czech-republic>.
46. OSCE/ODIHR (2018, December 11) Methods to comprehensively address hate crime focus of OSCE/ODIHR awareness-raising seminar in Prague, <https://www.osce.org/odihr/406352>.
47. Prague Business Journal (2018, August 28), Babis pledges not to accept a single migrant after meeting Italian PM, <https://praguebusinessjournal.com/babis-pledges-not-to-accept-a-single-migrant-after-meeting-italian-pm/>.
48. Public Defender of Rights – Ombudsman (2020, March 9), In two cases, the Supreme Court confirmed the Defender's previous legal opinion, <https://www.ochrance.cz/en/news/press-releases-2020/in-two-cases-the-supreme-court-confirmed-the-defenders-previous-legal-opinion/>.
49. Public Defender of Rights (2019), Being LGBT+ in the Czech Republic.
50. Public Defender of Rights (2018), Recommendation of the Public Defender of Rights on inclusive education of Roma and non-Roma children.
51. Public Defender of Rights (2017), Summary report on protection against discrimination for 2017.
52. Public Defender of Rights (2014), Report of the Public Defender of Rights of 10 August 2014.
53. Qantara.de (2017, October 18), Migration fears top Czech campaign despite few refugees, <https://en.qantara.de/content/migration-fears-top-czech-campaign-despite-few-refugees>.
54. Radio Prague International, Czech Radio (2019, August 17), by Ian Willoughby, Okamura party MP investigated over anti-Muslim hate speech, <https://www.radio.cz/en/section/news/okamura-party-mp-investigated-over-anti-muslim-hate-speech>.
55. Radio Prague International, Czech Radio (2017, November 13), Class photo in Teplice daily sparks hate speech on social networks, <https://www.radio.cz/en/section/curaffrs/class-photo-in-teplice-daily-sparks-hate-speech-on-social-networks>.

56. Reuters (2018, October 7), Czech president defends assertion that most Roma don't work, <https://www.reuters.com/article/us-czech-roma/czech-president-defends-assertion-that-most-roma-dont-work-idUSKCN1MH0Q5>.
57. Romea.cz, (2020, May 21) Czech Supreme Administrative Court upholds homeless Romani family's appeal of eviction, returns case to Regional Court, <http://www.romea.cz/en/news/czech/czech-supreme-administrative-court-upholds-homeless-romani-family-apos-s-appeal-of-eviction-returns-case-to-regional-court>.
58. Romea.cz (2019, November 4), Czech court gives former secretary to ultra-right party suspended sentence for inciting hatred, <http://www.romea.cz/en/news/czech/czech-court-gives-former-secretary-to-ultra-right-party-suspended-sentence-for-inciting-hatred>.
59. Romea.cz, (2019, August 10), Czech state may finally compensate forced sterilization victims, <http://www.romea.cz/en/news/czech/czech-state-may-finally-compensate-forced-sterilization-victims>.
60. Romea.cz (2019, March 14), Czech lower house decides not to strip MP of immunity over his remarks denying the Holocaust of the Roma, <http://www.romea.cz/en/news/czech/czech-lower-house-decides-not-to-strip-mp-of-immunity-over-his-remarks-denying-the-holocaust-of-the-roma>.
61. Romea.cz (2018, December 17), Former secretary for Czech ultranationalist party rejects indictment over his remarks about minorities, <http://www.romea.cz/en/news/czech/former-secretary-for-czech-ultranationalist-party-rejects-indictment-over-his-remarks-about-minorities-2>.
62. Romea.cz (2018, December 16) Czech Public Defender of Rights recommends 10 measures to improve Romani integration into mainstream schools with non-Romani children, <http://www.romea.cz/en/news/czech/czech-public-defender-of-rights-recommends-10-measures-to-improve-romani-integration-into-mainstream-schools-with-non>.
63. Romea.cz (2018, November 11), Czech trial of racist assault on Prague tram: Eyewitnesses can still come forward, next hearing in January, <http://www.romea.cz/en/news/czech/czech-trial-of-racist-assault-on-prague-tram-eyewitnesses-can-still-come-forward-next-hearing-in-january>.
64. Romea (2018, September 6), Czech Police charge right-wing extremists who assaulted citizens of India, <http://www.romea.cz/en/news/czech/czech-police-charge-right-wing-extremists-who-assaulted-citizens-of-india>.
65. Romea.cz (2018, January 1), Czech Culture Minister: Buyout of pig farm was important, human dignity cannot be measured in money, <http://www.romea.cz/en/features-and-commentary/reportage/czech-culture-minister-buyout-of-pig-farm-was-important-human-dignity-cannot-be-measured-in-money>.
66. Romea.cz (2016, August 15), Czech court says police must further investigate ultra-right activist's hate speech about Muslims, <http://www.romea.cz/en/news/czech/czech-court-says-police-must-further-investigate-ultra-right-activist-s-hate-speech-about-muslims>.
67. UN Committee on the Elimination of Racial Discrimination (CERD) (2019), Concluding observations on the combined twelfth and thirteenth reports of Czechia.
68. U.S. Department of State (2019), Czech Republic 2018 Human Rights Report.
69. U.S. Embassy in the Czech Republic (2018, May 14), Ambassador King Commemorates Victims of Roma Holocaust in Lety, <https://cz.usembassy.gov/ambassador-king-attends-the-roma-holocaust-commemoration-ceremony-in-lety/>.
70. Valfort, M. (2017), LGBTI in OECD Countries: A Review, OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No. 198, OECD Publishing, Paris.
71. Validity (2019, June 11), Czech Republic rolls back on inclusive education for children with disabilities.
72. Valuch, J. (2018), Case Study: We Don't Want Islam in Czech Republic.

ECRI Secretariat
Directorate General of Democracy
Council of Europe
Tel.: +33 (0) 3 90 21 46 62
E-mail: ecri@coe.int

www.coe.int/ecri

 [@ECRI_CoE](https://twitter.com/ECRI_CoE)

www.coe.int

The European Commission against Racism and Intolerance (ECRI) is a unique human rights monitoring body which specialises in questions relating to the fight against racism, discrimination (on grounds of “race”, ethnic/national origin, colour, citizenship, religion, language, sexual orientation and gender identity), xenophobia, antisemitism and intolerance in Europe; it prepares reports and issues recommendations to member States.

European Commission
against Racism and Intolerance

ECRI
Commission européenne
contre le racisme et l'intolérance

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE